

ÍZELÍTŐ

Emléksorok Pákolitz Istvánról

Pákolitz Istvánról, szeretettel

A csend poétája

Kilenc évtized

Imsós település története
(II. rész)

Iszkázolások I.

Paksi költők versei: Kuti
Horváth György, Klippel
János

A törvényszéki vizsgálat
eredménye

Akinek a szíve
Máramarosszigetért
dobogott

A kitartás forrásai

A népzene megismertetése,
megszerettetése

Utak és állomások

Utak és állomások, Oláh
Erika és Eisenmayer Jenő
kiállítása

EB érmeget hozott a nyár

Daróczy-virtus úszás a
számok tükrében

*90 éve született
Pákolitz István paksi költő*

Emléksorok Pákolitz Istvánról

Arra a kérdésre nem tűnik megoldhatatlannak a válasz, hogy vajon mi őriz meg egy embert az emlékezet számára. Tettei, lelki és testi tulajdonságai, sorsa, a vele való küszködés alakulása, milyensége – ilyen és hasonlóak juthatnak eszünkbe. Ha azonban arra keressük a választ, hogy mindezt mi idézi föl, könnyen lehet, hogy nehezebb lesz a dolgunk. Mert az esetek többségében, minden elvont lényegiségnél előbb és élményszerűbben egy jelentéktelen helyzet, egy jellegzetes mozdulat, szemvillanás, fejtartás, félmosoly által – ki tudja miért éppen így – jelenik meg előttünk mindennél hitelesebben, életszerűbben az, aki valaha életünk része volt, s rokonként, barátként, vagy mint ismerős közel állt hozzánk.

Pákolitz Istvánról minden mást megelőzően nekem (csaknem) mindig ugyanaz a kép idéződik föl, mint valami álomban. A 80-as években valamikor, egy délutánon dolgom akadt az azóta megszűnt (helyén ma a Kamaraszínház és a Corso kávéház van) SZMT székház könyvtárában. A majdnem ünnepélyesen széles lépcsőn fölfelé indulva néhány lépést tehettem meg, amikor észrevettem, hogy fentről valaki ismerős jön lefelé. Pákolitz István volt. Kissé óvatosan, körültekintő lassúsággal ereszkedett alá. Mindjárt eszembe jutott, hogy persze hallottam róla, hogy beteg volt. Ő is mindjárt észrevett. Megvártam, míg leér. Amikor egymás mellett álltunk, fújt egyet, végignézett, és a pihentető sóhajtás után elmondta, hogy igen, jól hallottam, nemrégén esett át egy szívinfarktuson. De most már jobban van, egyre jobban. Majdnem mindent tud csinálni, csak hát kicsit lassabban, mint előtte. Láttam rajta, hogy szívesen beszél megpróbáltatásairól. Talán könnyít magán, ha elmondhatja. Szó volt a további kilátásokról is. A jövőt illetően lényegében bizakodó volt. Jó jelnek tartottam, hogy jellegzetes fejmozdulatában és hanghordozásában látható, hallható volt a dolgok hiábalóságára legyintő, de ugyanakkor az elszánt szembeszegülést is kifejező gesztus – ezt is, azt is jól ismerhette, aki ismerte őt.

Pákolitz Istvánnal a hatvanas évek végétől kezdve, ha nem is sűrűn, de rendszeresen találkoztam. Az utcán, kulturális programokon, de legtöbbször a Szederkényi Ervin szerkesztette kora – Jelenkorban, ahova a bejárati ajtó éber csengőjének élénk biztatásától (vagy még élénkebb figyelmeztetésétől) kísérve szinte bárki bemehetett, aki éppen úgy gondolta, hogy ott halaszthatatlan keresnivalója van, ezért okvetlenül be kell lépnie a szentegyházba. Többször hallgatója voltam, személyes beszélgetés során is a fejtegetéseinek. Nem állítom, hogy mindig könnyű volt követni művekről, művészetéről, közéletéről, a világ folyásáról való, sokszor váratlan fordulatokkal váltó, már-már barokkos csavarokkal épülő eszme-futtatásait.

Igaz, a világ folyása sem volt egyszerű, és mindig életszerű, elevenbe vágó volt amit mondott, miközben élénk, fürkésző érdeklődéssel s tekintettel provokálta hallgatóját, kíváncsian annak véleményére. Mindezek mögött nyilvánvalóan ott volt a költőnek, az Írószövetség vezetőjének, a közélet szereplőjének (hiszen megyei tisztségviselő volt), és nem mellékesen az egyszerű emberek közül jött szellemi embernek sokrétű tapasztalata, töprengése, sok-sok dilemmája. Mint ahogy a kérdéseket fölfejtő, a kérdések megoldására sarkalló igény, makacs igyekezet, az értelem irányította megoldásra való törekvés mellett az a meggyőződés, hogy nincs ember, aki egyetlen, valaha is lezárható kérdést, problémát tudna mutatni. Ezért van az, hogy minden és szüntelenül állandó figyelemre szólít fel bennünket, így hát állandó készenlétben kell lennünk.

Hamar kiderült, hogy Pákolitz István nekem tulajdonképpen földim. Ez legfőljebb színezte a vele való kapcsolatot, s életszerűbbé, meg jólesően érdekesebbé tette, hogy születése helyét, Paksot, a másik

oldalán lévő szülőhelyemtől egy, ott a Paks fölötti kanyarban a galériaerdők zöldjéből hömpölygő, s szememben már-már tengerré szélesedő folyam választja el.

Ezen a vidéken, a Duna partjain egy kicsit más a hanglegítés, a szóhasználat, a kiejtés, a beszédmód, de a gondolkodásmód is, mint a világ más helyein. Ennek a beszéd- és gondolkodásmódnak a visszhangját sokszor érzekelni véltem Pákolitz Istvánt hallgatva, mint ahogy az ottani emberek életbölcseességét is, a makacs igazságkeresés, a dacos életkedv, s az idők során egyre szükségesebbnek látszó, de egyre inkább fogyatkozó kedély vonatkozásában. Mint ahogy abban – a nem tudom pontosabban kifejezni – tiltakozó lemondásban, ami sztoikus beletörődést, és megalkuvás nélküli tiltakozást egyidejűleg, egyfajta protestáló lemondást elválaszthatatlanul tartalmazott az emberi méltóság és legjobb szövetségese, a valóságtisztelet, s a dolgok pontos érzékelése jegyében.

Műveivel a 60-as években találkoztam. Szüret című kötetének friss és ismeretlenül ismerős hangja megragadott. Az egyik szép és őszinte verse, a Tekercs című vers olvastán keletkezett ösztönös vonzódást, azóta is bennem őrzött „ősélményt” ma is sokszor és jólesően idézem fel. Mint annak a szinte ruhadarabnak? személyes tárgynak? munkaeszköznek? az általam még a használat során is látott érzéki képét, amit az asszonyok a fejükre tettek, hogy arra helyezték az eladni való árut tartalmazó kosarat, hogy piacozó útjukon az általa adott könnyebbség törekeny biztonságával induljanak el szerencsét próbálni. A Tekercs ennek a „kis darabnyi múlt”-nak, a munkának, a helyállásnak állít tisztelgő emléket – egyben eleget téve a vers iránt támasztott hegeli követelménynek is: áttetszik, átsugárzik rajta az eszme:

*Nem fogta, mégse dőlt le a kosár,
– tetszett nekem a mutatvány nagyon.
Most rám nehezül minden súly, teher,
míg a tekercset megsimogatom.
Ez koptatta le kis aszott fején
hírmondóba maradt ezüst haját.
Csak úgy magamnak suttogom: mama,
segítenék, ne nyúje el magát!
S már fejemen van az avított tekercs,
– még meg is mosolyoghat, aki lát.
Emlékezőn egy percig viselem
alázattal, mint szent a glóriát.*

Pályája a 70-es években bontakozott ki. Egymás után jelentek meg kötetei. Ezek közül kettőről, háromról írtam kritikát, recenziót. Nem volt nehéz fölfedezni, hogy a lényegét, a minőséget mindig az egyszerű értékek felől, ill. ezekben az egyszerű értékekben igyekszik megtalálni. Ez az egyszerűség azonban tisztázást is jelent, ami szívós, fáradságos „háttérmunkát” sejtet, bonyolult jelenségeket idéz föl, s érezhető, hogy a kisvilágok tanúságai nélkül nagyívű elképzelésről nem lehet szó, nincs nagy gondolat ami érvényes lenne. És arra is felhívja a figyelmet, hogy akárhogy is van, az ember maga a nyelv, mert mindenekelőtt a nyelvvel formálja magát, ezáltal őriz és teremt, így az iránta való felelősségénél aligha lehet fontosabb.

Egyik versében azt írja: „Félelmesen nyugtalanít! a véget nem érő fenyegetettség”, ti, a legkisebb emberi gyarlóság is a Világegyensúly megbillenését okozza, s az ok és következmény ellen sem lehet egyszer s mindenkorra szóló biztosítékunk. De mi segíthetne jobban, mint a töredék helyett az egészre törekedni, s a facta loquuntur a tények, a tettek beszélnek magatartását követni?

Egy alkalommal elmondtam neki, hogy 8–14 éves gyerekekkel bemutattuk a Mátyás király egy kalandjáról írt színpadi játékát. Az előadás szépen haladt előre, mígnem az egyik marcona katona, egy tízéves forma fiú elvétette a szöveget. Zavarában elkezdte maga előtt hajtani? üldözni? és szidalmazni az előtte álló szegény legényt, aki a darab szellemének megfelelően amúgy is rémülten menekült volna. A színpalak mögé kiterjedő elég nagy ribillióval járó üldözés végül a mesejáték szabályait beteljesítve szerencsés véget ért: az elvétett szöveg menetközben megkerült, a ziháló vitéz lassan megnyugodott, s a malórt a közönség nem vette észre. Pákolitz jót nevetett. Na, ugye, még a legnehezebb helyzetekben is sikerül megoldást találni – mondta. S a végén még az igazság is kiderül.

Most pedig itt állunk az SZMT egykori lépcsőjén. Elég jó ideje álldogálunk itt. De most Pákolitz a kezét adja, búcsúzik, elfáradt, ideje lenne pihenni egy kicsit. Átmegy a Színház téren, s megy tovább a Kossuth Lajos utcán. Valószínűleg a Kazinczy utcánál fog lekanyarodni. Lassan, de határozott léptekkel halad. Biztosan meg fog gyógyulni.

G. TÓTH KÁROLY

Pákolitz Istvánról, szeretettel

Szeretek képzelődni, magamat vagy másokat különleges helyzetekben, sajátos körülmények között elképzelni. Sokáig kísérleteztem azzal, hogy Pákolitz Istvánt egy hadihajó fedélzetén lássam lelki szemimmal, fején szélfűtta, szalagos matrósapkával. Sokáig sehogyan se sikerült. Pákolitz számomra a legutóbbi időkig csak civilben volt megidézhető: többnyire a Nádorban láttam, kávézgatás közben, pipásan, esetleg egy hivatali szobában ülve, kis kopott íróasztal mögött. Pedig ő maga mondta nekem, hogy „matróz” volt.

Persze, ez is a Nádorban történt, pontosabban egy kávéházi este után a Király utcában, amikor még korai volt hazamenni, és tettünk egy sétát a már elnéptelenedett főutcán. A második világháború, a magyar katonai szerepvállalás, a hadviselt férfiak emlékei és titkai izgalmas és vonzó témát jelentettek a számomra. Édesapám pápai honvéd ejtőernyős volt. 1944 tavaszán tűnt el a keleti fronton, mint rohamárkász, így aztán minden katonatörténetet úgy hallgattam, úgy éltem meg, mint ami őhozzá visz közelebb. Pákolitz István azt mondta: a bajai folyamzár zászlóaljnál szolgált. Megálltunk az utca közepén, a költő a zsebében matatott, talán a pipáját kereste, én pedig a Dunát láttam magam előtt, a folyón átívelő hidat (melyet a Liberátorok 1944-ben fényes nappal bombáztak le, s mely eseménynek bácsalmási házunk előtt állva nagyanyám és a szomszédok népes gyülekezete társaságában magam is a „fültanúja” voltam), ám a költőt nem láttam sehol, mint ahogy a felfegyverzett naszádokat se. A „folyamzár zászlóalj” megnevezés oly különösen hangzott, mintha maga a költő találta volna ki...

Később, az 1960-as évek végén, Bertha Bulcsu is hitetlenkedve szembesült Pákolitz István életének ezzel mozzanatával. Írókkal készített híres interjú-sorozata keretében 1970-ben kereste fel a költőt, ám bár – miután 1967-ig ő maga is pécsi lakos volt –, már korábban is sokszor megfordult az otthonában. Az egyik ilyen régi látogatást felidézve írta:

„Beszélgettünk... Pákolitz Pista felesége fényképeket rakott az asztalra. A költő gyermekkorában, a költő, mint tornász, a költő, mint tengerész... Hitetlenkedve nézem a képeket. Pákolitz ifjabb korában kiváló tornász lehetett. Nagyszerű kézenállásokat örökítettek meg a háború előtti fényképezőgépek. S az a matrózsapkás fej... Hihetetlen szinte... Pedig a háború alatt végig hajókon szolgált...”

Pákolitz Istvánt 1964-ben ismertem meg, amikor is a Dunántúli Napló gyakornoka lettem. Pécs (értelmiségi) szíve akkor a Nádorban dobogott, mely az ország egyetlen működő, „polgári” kávéháza volt. Délutánonként írók, költők, festők, színészek, ügyvédek és bírák (no és persze újságírók) népesítették be. Csorba Győző fejedelmi volt (udvartartással), Bárdosi Németh János atyai, Pákolitz pedig olyan, mint egy örökké szolgálatban lévő ügyintéző. Egy „közszolga”. Mindenkit meghallgatott, mindenkinek segíteni akart. Dühítette mások tehetetlensége, közönye.

A folyamór-múlt megvallását arra a régi, különös hangulatú estére emlékezve már jó ideje úgy értekelem, mint egy befogadási nyilatkozatot. (Egy másik beszélgetés alkalmával azt is említette, hogy tartalékos tiszti iskolás volt, esetleges rendfokozatáról azonban nem esett szó.) A költő bebocsátott élete belső köreibé. Akkoriban ugyanis nem volt divat a háborús élményekre, érdemekre emlékezni. Pákolitz István közéleti ember (is) volt, „a hatalom bizalmát is élvezte”, ahogy azt Tüskés Tibor írja költő-portréjában (A város és írója, Pécs, 2006), ám ahhoz, hogy a kollegák is elfogadják (ezt a tényt is rögzíti Tüskés Tibor) a szuverenitását is meg kellett őriznie. Aligha véletlenül írta Folyamatos című versében a búsképű lovag ideáit megidézve, hogy „A Szélmalom / elleni harcról aligha lehet lemondani.” (Vargabetűk, Magvető, 1978)

Asztalom napok óta elborítja Pákolitz István nevemre dedikált kötetei. Egyetlen dedikációból se hiányzik az a szó, hogy szeretettel. Az első dedikáció a Messzenéző címoldalán: Békés Sándornak meleg szeretettel (Pécs, 1969. szeptember 16.), az utolsó a Mandulavirág című kötet élén: Békés Sanyinak szeretettel (Pá-Pista, Pécs, 1989. júl. 20).

Pákolitz István a megyei tanács művelődési osztályának munkatársa volt, az Írószövetség pécsi csoportjának titkára, a Jelenkor szerkesztő bizottságának tagja, a Jelenkor–Magvető könyvsorozat egyik szerkesztője: bárhová is nézett, elvárások néztek szembe vele. Sok feladatot kapott, de vajon mennyi szeretetet...? Megérint az emlékezés, a közös élmények felidézése. Este van, a számítógép monitorjának fénye vibrál a könyveken. A folyamzár zászlóalj mibenléte után kutakodom az Interneten. Volt ilyen, nem a költő találta ki!

A Honvéd Folyamerők kötelékébe tartozó folyamzár zászlóalj (aknaszedő és aknarakó motorosokkal felszerelve) a Duna és a Tisza aknamentesítését, illetve szükség szerinti aknásítását voltak hivatott végrehajtani. 1944-ben több ezer aknát dobtak a Dunába az angol-amerikai repülőök. Három hónap alatt száznál is több hajó, illetve úszó egység süllyedt el. A folyamzár zászlóaljknak (Pákolitz István a Budapest-bajai alsó-dunai egységnél szolgált) maguknak kellett megfejtetni (az egyébként tengeri) mágneses-indukciós aknák titkait. 1944 októberétől a szárazföldi harcokba is kénytelenek voltak bekapcsolódni.

Egy helytörténeti anyagban olvasom, hogy Bácsalmás – Mélykút térségében is részt vettek folyamőrök az elhárító harcokban. Két felderítő matróz a folyamzár zászlóaljból október 22-én Bácsalmás közelében halt hősi halált. Én Bácsalmáson éltem meg a háborút, négy éves gyerekként. De elevenen élnek bennem az el- és bevonuló csapatok képei. Lehet, hogy Pákolitz István is járt arra...? Elmélázok a lehetőség felett, s szinte észre se veszem, hogy immár katonaruhában, matróz-sapkával a fején látom a költőt...

*

Pákolitz István későn indult, mint költő – és önálló hangja még később alakult ki. Az első komoly, biztató visszajelzést 1963-ban kapta, amikor is József Attila-díjjal ismerték el addigi munkásságát, különös tekintettel az Esti dal című kötet érényeire. Az Írószövetségen belüli tekintélye is nőtt (választmányi tag lett), mindennek ellenére tele volt kételyekkel, (önmaga és az úgynevezett irodalmi közvéleménnyel szembeni) elégedetlenséggel. Bertha Bulcsunak adott interjújában (1970) erről is beszélt:

„Amivel elégedetlen vagyok, az az írás. Nem külső körülményeimre, kései indulásra, döcögésre, polgári foglalkozásra és elfoglaltságra, jó- és rosszindulatú észrevételekre, elismerésre, vagy annak elmaradására, méltánytalanságra, tedd-ide, tedd-oda fanyalgó kritikákra, és emberi gyöngeségekre akarok most hivatkozni és hagyatkozni. Arról a legbelülről megszólaló, egészséges elégedetlenségről beszélek, ami nélkül aligha lehet dolgozni, alkotni.”

Az 1974-es év az egyik legjobb éve volt. Május elseje alkalmából SZOT-díjat kapott, majd megjelent Koronák című kötete. Ezekben az években (1973–76 között) különösen szoros volt a kapcsolatunk: a Dunántúli Napló főszerkesztő-helyetteseként én szerkesztettem ugyanis a lap hétfévi, irodalmi mellékletét. Újabb kitüntetés alkalmából hét versét közöltük egyszerre és még egy kis interjút is készítettem vele. A költői arckép finomítása, árnyalása reményében talán érdemes újraolvasni.

Pákolitz István SZOT-díjas

A költő ünnepel, kötelezőek tehát az adatok, a számvetés.

– Pakson születtem, 1919-ben. 1955 óta élek Pécsen. 1967 óta a Jelenkor egyik szerkesztője vagyok. Tizenegy kötetem jelent meg ...

– Az első éppen húsz évvel ezelőtt ...

– A legutolsó pedig tavaly.

– S közben, 1963-ban, félúton, egy József Attila-díj ...

– Azok közé a költők közé tartozom, akik későn indultak, ezernyi belső és külső nehézség közepette.

Ez a díj olyan volt számomra, mint a kapunyitás.

Lapozgatjuk a köteteket, melyek úgy épülnek egymásra, mint egy szép, tisztavonalú, s célszerű épület emeletei. Pákolitz István a céltudatos, szigorú alkotók közé tartozik: számára a költészet nem kaland és nem varázslat, s nem is a magamutogatás lehetősége. Munka. Munka, amit csak szépen, pontosan, felelősséggel és szeretettel szabad végezni – s amelyről ugyanakkor érzi: szolgálat is egyben.

Késve indult, kissé lassan is, de ma már a legelismerettebbek egyike. Ezért is ragad meg egy verssor:

– Nem azért maradok itthon, mert máshová nem mehetek ...” legyen hát egy kérdés ez a vallomás, mert nyilván nem csak a hazára, de Pécsre is vonatkozik...

– Sohasem vonzottak a könnyebb megoldások. Sokan elhagyták ezt az országot, még többen vándorolnak városról-városra, hogy megtalálják az érvényesülés legkedvezőbb feltételeit. Én másként érzek. A lecke, a feladat adott – ez elől nem kitérni kell, hanem ott kell megoldani, ahol születünk, ahol az ember él... Ami Pécsen illeti: szerintem kedvező hely az alkotásra. Nem túl nagy ahhoz, hogy otthon érezze falai között az ember, s nem túl kicsi ahhoz, hogy bárki is úgy érezhesse: egyedül van. A művészetek számára lételem a jó légkör, a műhely, a baráti kritika. Pécsen ez megvan, bár hozzá kell tennem: az utóbbi időben, mintha nem lenne olyan őszinte és élénk az egymás iránti érdeklődés... Azelőtt, ha megjelent egy kötet, összeültünk, hogy kritikát mondjunk róla, hogy elemezzük – most legtöbbször csinálunk egy irodalmi estet... Egyébként visszatérve a kérdés lényegére – lehet-e vidéken élni? –, csak

azt tudom mondani, a tehetség, a szorgalom, az akarás a döntő, az alkotói fegyverzettség – no, és persze, a türelem.

– Egy másik kérdés, egy másik idézet: „... a halnyelű bicska is sárkányölő kés...”

– Gondolj a gyermekkorra: megfogsz egy botot, s azt kiáltod: vigyázzatok, mert itt van a kezemben a csoda-szablya! A gyermekkor elmúlik, de annak a hitnek sohasem szabad elmúlnia, hogy igenis bele tudok szólni a dolgokba, hogy igenis, érek valamit. Állni, várni, s azt mondogatni: ez nem az én dolgom, ehhez nekem nincs eszközöm – száználmas dolog. Igaz, az embernek ugyanakkor realistának kell lennie, tehát ismernie kell a saját határait. Illetve annak a határait, amit csinál. Itt van például a költészet. Nagy dolog, fontos, csodás, de hát azt is látni kell, hogy a költő ma nem egyedüli tudója az igazságnak ... „Ötvenen túl minden ráadás...”

– Negyvenéves múltam, amikor foglalkoztatni kezdett a halál. Betegeskedtem, meg is ijedtem nagyon. Ma már keveset gondolok ilyesmire, nem érzem magam öregnek, de azt igenis érzem: hogy amit ma nem végzek el, azt lehet, hogy soha többé nem tudom már elvégezni ...

Valahol azt írod: a feladat szent ...

Hát nem? Az ember fontosnak akarja érezni magát, nos, ehhez az kell, hogy megtalálja a helyét a világban, hogy feladata legyen, hogy annak eleget is tegyen a legjobb tudása szerint. Mindezt otthonról hoztam magammal, a családból, ahol ténylegesen szent volt a munka, a feladat. Nem robot, nem melő – hanem munka ... Hát, ezt tudom mondani. Hatni szeretnék, segíteni, hogy kialakuljon körülöttünk az értelmes rend, így aztán a rendet keresem a versben is. A világ ma kétségtelenül kusza, nem egyszer kaotikus. Éppen ezért szerintem a költőnek, s egyáltalán minden alkotónak, az a feladata, hogy segítsen megteremteni a harmóniát. Nem idealizálni kell, persze, csak érthetően igazat írni – azzal a hittel, hogy minden megváltoztatható ...

(Dunántúli Napló, 1974. május 1.)

*

Egy újság vagy legyen nagyon friss, vagy nagyon régi. Itt Magyarországon, a mi életünkben már harmincöt év is történelminek számító, hosszú idő. A Dunántúli Napló irodalmi mellékletében, a már idézett 1974-es esztendőben, szinte havonta jelentek meg Pákolitz-versek. Szinte minden vers elárult, üzent valamit a költő egyre ellentmondásosabbá váló társadalmi-politikai közérzetéről. A sokak által „a Hivatal embereként” elkönyvelt költő sorra-rendre aggodalommal, szorongásokkal teli jelzéseket küldött. A Jelenkor 1974. novemberi számában jelent meg Csönd című verse, melyet – a Jelenkor „előzeteseként” –, a Dunántúli Napló október 27-i számában közöltünk.

Csőnd

1974 szeptember tizenötödikén
vasárnap délután 6 és 7 óra között
akkora csönd szakadt a koraőszi alkonyatba
hogy a három nyárfa álltában elbóbiskolt
szomszédunk fűzfája sóhajtani is elfelejtett
vityillónk beleroskadtt az újrazöldellő fűbe
én meg csak üldögéltem a kőasztalnál
zsoltárt népdalt füttyörészve

vörösbort kortyongatva
 hogy ne remegjek
 attól amitől már éppen ideje lenne félni.

*

Pákolitz István életművének egy kis, de talán nem mellékes részét videó-kazetták őrzik. Ezzel kapcsolatban, kénytelen-kelletlen, személyes sorsom alakulását is szóba kell hoznom.

1976. augusztus 1-i dátummal felmentettek a Dunántúli Napló főszerkesztő-helyettesi beosztásából és a Magyar Televízió állományába helyeztek át, fősztályvezetői (főszerkesztői) rangban, az MTV első vidéki műsorgyártó műhelye, a Magyar Televízió Pécsi Körzeti Stúdiója létrehozásának feladatával. (A Stúdió hivatalos felavatására és első műsora sugárzására november 24-én került sor.) Műsor-konceptciónk egyszerű volt és magától értetődő. Feltettünk három kérdést (Hol élünk? Hogyan élünk? Hogyan éljünk?), és az elkövetkezendő években ezekre kerestük a választ. A pécsi írók és művészek érdeklődéssel és várakozással tekintettek a televízió adta új lehetőségekre. Pákolitz Istvánnal az első között kerültünk munkakapcsolatba. Az első nagyszabású (már-már játékfilm igényű) vállalkozásunk a Poklada című tv-játék volt, mely Pákolitz István azonos című elbeszélő költeménye nyomán készült, a mohácsi kötődésű Füzes János szerkesztésében, Wiedermann Károly rendezésében, jórészt eredeti helyszíneken, azaz Mohácson és Mohács-szigeten. A költő maga is többször megtekintette a forgatást, mely 1979.januárjának első felében zajlott. (A tv-játékot 1979. január 31-én sugározta az MTV.) A poklada a farsang záró-időszakának ősi hagyományokon alapuló télűző ünnepe. (Pákolitz Istvánt foglalkoztatta ez a téma, mert önálló verset is írt róla, Búsófarsang címmel, mely a Dunántúli Napló 1974. március 3-i számában jelent meg,)

Az 1979-es esztendőben további két tv-játék készült a Pécsi Stúdióban. A Láz című (az ugyancsak pécsi) Lippenszky István drámája nyomán került képernyőre (rendező: Babiczky László), majd ismét egy Pákolitz-mű, a Meztelen a király. Pákolitz István mesejátéka nyomán hatvan perces, színes, zenés televíziós alkotás született, rangos szereplőgárdával. A király szerepében Marczis Demeter operaénekes remekelt. Fontos szerepet alakított továbbá Szabó Izabella, Labancz Borbála, Vallai Péter, Tomanek Gábor és Galambos György. A tv-játék zenéjét Várnai Ferenc szerezte. A rendező ez alkalommal is a Balázs Béla-díjas (akkoriban a Pécsi Stúdió főrendezői tisztét betöltő) Wiedermann Károly volt.

Pákolitz István portré-filmjét 1983-ban forgattuk. A 40 perces műsornak a Vargabetűk címet adtuk, az 1978-ban megjelent, azonos című kötet eszmeiségére utalva. A műsor szerkesztő-rendezője Bükkösdi László volt, aki különös szeretettel és következetességgel „vitte képernyőre” a pécsi írókat, művészeket. A költővel az (akkor) ifjú költőtárs, Parti Nagy Lajos beszélgetett. Az interjú során érintették a meghatározó jelentőségű életrajzi adatokat, eseményeket, a költői út alakulását pedig rangos művészek előadásában elhangzó versekkel illusztráltuk. Balikó Tamás, Kulka János, Lukács József és Sípos László mondott verset a kamerák előtt. A beszélgetés a stúdióban folyt, ám a költőt (és feleségét) elvittük a gyermekkor fontos színhelyeire, a paksi „Virágvögybe”, ahol elmondása szerint született, a Hunyadi utcába, ahol gyermekéveit élte és Kalocsára is, ahol úri házakhoz járó bögrésdiák volt...

E sorokat írva, újra meg újra belenézek a műsorba. Az akkor 64 éves, dús sörényű költő szép arca úgy néz szembe velem, mint egykoron, annyiszor. Bizony, ami ma „csak” egy műsor a képernyőn, az holnap már dokumentum...

*

Pákolitz István utolsó képernyős szereplésére 1994-ben került sor. Hetvenötödik születésnapja alkalmából az MTV Pécsi Körzeti Stúdiója „Itthon” című műsorában 30 perces összeállítást készített. A beszélgetőtárs, a műsor szerkesztő-rendezője, Bükkösi László volt. A műsorban Héjja Sándor és Sólyom Katalin színművész versmondással, a Szélkiáltó együttes a megzenésített Bakarasz és Altató című Pákolitz-versek előadásával működött közre. A beszélgetés írott változatát most abban a hitben adom közre, hogy a költő halála előtt

két évvel készült felvételből nem csak én és hallok ki aktuális üzeneteket. A szöveg némileg szerkesztett változat, ami azt jelenti, hogy bizonyos részeket elhagytam (például a műsorban elhangzott verseket és a rájuk történő direkt utalásokat), és természetesen kisebb stilisztikai módosításokra is szükség volt, hisz az élőbeszéd leírva gyakran hiányosnak, összefüggéstelennek tűnik.

Pákolitz István 75 éves

– Nem csupán udvariasság, ha azt kérdezik valakitől: hogy vagy... ?

– Köszönöm, jól! Ez ugyan nagyon kategorikusan hangzik, de én elhatároztam az utóbbi hónapokban, hogy véget vetek az örökös panaszkodásnak, a frontokra való hivatkozásnak. Hogy itt fáj, ott fáj. Az öregedés sajátos tüneteivel nem sokat fogok törődni. Azért is érdekes a kérdésed, mert húsz évvel ezelőtt sokkal többet foglalkoztam például az elmúlás, a halál gondolatával ...

– És hogy van Pákolitz István, a költő... ?

– Egy József Attila-vers jut az eszembe. Az a címe: Hangya. „Könnycsepp, egy hangya ivott belőle, eltűnődve nézi benne arcát, és most nem tud dolgozni tőle...” Az utóbbi két-három évben volt ez így. A világ eseményei, az én személyes dolgom, az egészségem mind-mind összejátszottak... Rettenetes, hogy az utóbbi időben például gonoszul feléledt a nacionalizmus, nem beszélve arról, hogy a világnak szinte minden részén tűzfészkek keletkeztek... A mi környékünkön is: „a szomszédban már ég...” É még mindig nincs vége annak a félelemnek, hogy esetleg tovább terjedhet. Nagyon-nagyon közel álltunk (ehhez) ... A világ hatalmasságainak a tehetetlenségét is rettenetesen fájlaltam. Szóval, egy kicsit úgy voltam, mint a hangya: nem tudtam dolgozni. De amit az előbb mondtam, az erre is vonatkozik: akármennyire is kilátástalannak látja az ember sokszor a világ és benne az emberiség sorsának az alakulását, mégis csak meg kell tenni (amit megtehet). Nem a kincstári optimizmus jegyében, hanem a szinte fogcsikorgató, „csak azért is” reménykedéssel, hogy még se essünk a végső kétségbeesésbe...

– Még mindig megrázó versek születnek attól, ha a gyerekkorodra gondolsz...

– Hát, az régi dolog ugye, hogy az embert a sírig elkíséri a gyerekkora. És nagyon jó, hogy ez így van. Különösen a költők életében (...). Az első versemet például akkor „írtam”, amikor még nem tudtam írni. Tehát élőbeszéd útján terjedt, hogy úgy mondjam.

De: társadalmi mondanivaló volt benne! Az én verseszményem az a vers, mely értelmileg és érzelmi-
leg is hat. Tehát azt tartom a verseszményemnek, hogy valami olyant tudjon mondani az ember – per-
sze, nem erőltetetten, nem didaktikusan -, ami másoknak is jelent valamit... Az első ilyen megnyilvánu-
lásom (ilyen volt). Volt egy Hessz András nevű dolgos parasztember – a neve véletlenül stimmel a híres
nyomdász nevével -, aki égedelem módon be tudott rúgni szombat esténként. És (ilyenkor) mindig az
ablakunk alatt ment hazafelé, ordítózva... Erről az András bácsiról „írtam”, hogy „Ha az András bácsi
hazaér berúgva / akkor Mariska néni kirúgja...” No, ez aztán szenzáció volt a családban... Voltak más
gyerekkori élményeim is (például) a félelemzés...

– Te tényleg pápista vagy...? (A beszélgetőtárs ezzel a kérdéssel arra utalt, hogy Pákolitz a nyolcvanas évek végétől új szokásaként Pá-Pista aláírással dedikálta könyveit.)

– Igen! Ez a név (ebben a formában) egy ötlet, de így is igaz, meg úgy is igaz...

– Hát igen. De én valóban arra gondolok, hogy Te valóban egy pápista vagy, és ez érzelmi meghatározottság nálad...

– ...a nagyon nehéz emberi helyzeteket firtatom. A pusztulásba nem lehet belenyugodni... (Mint ahogy abba se, hogy) nem tudunk szót érteni. Nem akarok közvetlenül napi dolgokra utalni, de hát ami az utóbbi hónapokban történt, az valami pokoli volt (...). A keresztény etika meghatározó az életemben. Ebből kifolyólag végtelenül undorodom a hazugságtól... Azt mondja például a Biblia, hogy az ördög a hazugság atyja. És minden, ami ebben a keserves világban rossz, az – legalábbis az én megítélésem szerint –, a– A nők megaláztatása többször is foglalkoztatott... (A téma felvetése az egyik, műsorban elhangzott vers folyománya.)

– Igen, a hazugság mellett az erőszak az, ami elviselhetetlen (...)

– Régóta azt mondom, hogy a hitvesi hűségnek te nagy az utolsó grállovagja...

– Egyetlenegy titka van, ha titoknak lehet ezt nevezni, az, hogy mindig tudjak számítani a másokra. És hát, természetesen, a szigorú egyenjogúság, még akkor is, ha ez vita után alakul ki.

– A házasságotok egy hatvanéves kapcsolat...

– Tavaly volt az aranylakodalmunk...

*

Számos szép, tartalmas estét töltöttem (ismét) Pákolitz Istvánnal, amíg ez az írás készült. Jó volt újraélni, akkori életünk egy-egy kis eseményét, epizódját. Persze, az is lehet, hogy ami nekünk akkor fontosnak tűnt, az ma már nem fontos. Sok minden talán nem is érthető. Bertha Bulcsu Pákolitz-interjújának utolsó sorai jutnak újra meg újra az eszembe. „Hiába mesélgetünk a hatvanas évek aranyfüst ragyogásáról, ami akkor a házak homlokzatán

mindig felderengett, ha odapillantottunk. Senki sem érti, nevetnek rajtunk. Még néhány józan, praktikus év, és mi sem értjük.”

Pákolitz István 1996-ban hunyt el Pécsen. Születésének 90. évfordulója alkalom és egyben felszólítás is, hogy tiltakozzunk a felejtés ellen. Azok vagyunk, amire emlékezünk.

BÉKÉS SÁNDOR

A csend poétája

HÁROM ÉVE MENT EL PÁKOLITZ ISTVÁN, JÓZSEF ATTILA-DÍJAS PÉCSI KÖLTŐ

Költőről költőnek kellene beszélni, nem másnak. Mert aki nem az, csak sejtheti tán, de tudni nemigen tudhatja, miről is beszél. A varázslatnak nincsen „megfejtése”, mint a bűvészszerűeknek. Hál’ istennek, mert a hímpora szállna el vele. Ezért hát amit mondani készülök Pákolitz Istvánról, nem valami értékelő emlékezés, hanem csak egy „egyszervolt” jelenségnek máig megmaradt lenyomata bennem. Hallgatom egy kicsit a csendet az emléke körül.

Nem tartoztam a baráti köréhez. Annyira nem, hogy amikor megismerkedtünk, akkor én már régóta prédikáltam őt, mondtam a verseit – a hatvanas évek második felében -, az akkor divatba jött TIT-esteken. Amikor ezt egy közös ismerősünk elmondta neki, így állított meg valami rendezvény szünetében a büfépultnál: „Hallom, egy tanárgyerek a verseimmel riogatja a falvak népét őszi éjszakákon. Te volnál az?” Nem

fért a fejébe, hogy kukoricatörés idején – estére félig összefagyva – nemcsak a füstmeleg kocsmába egy fröccsre, de verset hallgatni is kimennek az emberek a házból vacsora után. Mindennek utánajárni, mindent érteni akaró észjárású volt, amit azóta már abból is tudok, hogy a Szűz jegyében született, mint a kisunokám. Beavattam hát a titokba, amit nekem is a helybeli kolléga árult el – csodálkozásomat látva -, amikor a zsúfolásig megtelt tanterembe léptünk; hogy két előadást hirdettek egy időpontra. A másikat a tojóhibridekről. Leöblítettük valamivel a csuklást – és a titkunk évekig kiült a szemünk sarkába mosolynak, ha integettünk egymásnak az utcán.

Egyre megingathatatlanabban hiszek drágajó Faludi Ferenc igazában, aki így adta a kezünkbe – két-száz éve már – a kulcsot, a másik ember lelkének zárjába leginkább illőt: „Nyelvén tapogatjuk szívét akárkinek, hogy dolgát értsük. „Szavainkat úgy örököljük, csipegetjük föl, lopkodjuk össze, igaz, de azt a maréknyit, amit iránytűnek, kapaszkodónak használunk egy életen át, azt mi növesztjük ki a sok ezer közül a magunk talaján, mint a méhek a lépen az anyabölcsőt.

Ezek köré az irányjelzőkké magasult, fogódzóvá erősödött szavak köré próbáltam összeterejni magamban a verseit mindig, ha beszélnem kellett róluk. Köztük a két legmesszebbre hangzó a két hangtalan: a csend és a szerelem. A csend, amiben megfogant a többi: a békesség, a jóság, a hűség, a szépség, a nyugalom és az öröm, és ami mindennek értelmet adott: a szerelem.

Az embert a szerelme mutatja leginkább annak, aki. Nem a „szerelmei”, amin darabszámot szoktunk érteni meg győzelmeket, hanem az a semmihez nem hasonlítható csoda, ami az embert ha egyszer buraként beborítja, nem tud többé még önmaga se lenni egyedül, csak ketten. Másfél évtizede volt már házas akkor, amikor még mindig így tudta megélni rövidke hiányát is annak, aki nemcsak a párja, de félig önmaga volt: „Amióta nem vagy itt, lakatlan szigetté árvult az üres szoba. Ma már tudom, hogy mit érek magamban, hogy milyen gyámoltalan, tétova és gyermeketeg a veled-büszke férfi így egyedül, hogy szűköl és remeg: visszhangozzák a percek és megérti, lélegzeni se lehet nélküled.” Csak akinek ezt jelenti a másik, annak a keze tud hetven felé ballagva is megremegni a gondolattól, hogy holnap is megsimo-

gathatja-e a kezét. És csak ha az élet íve így ér a földre, akkor képes úgy hazatalálni – ahogyan remélte, ahogyan megírta -, és ahogyan hazatért Pakson, a Kálvária-hegyen azon a méhzsongásos májuson, abban a búcsúzkodó virágzásban: „Itthon lesz végállomásom. Fönn a Kálvária-hegyen vár a jótét-nyugodt álom... Én meg odalenn sóvárgom örök-utas Szerelmesem.”

Talán a csendet tapogatta körül, bélelte ki odaváró, nyugtató búvóhelyé legszebb jelzőivel. Megnyugodni, önmagát újra meg újra megtalálni, erőt gyűjteni járt oda a magateremtette nemző némaságba: „A lélekmélyű, hangtalan, nagy csendhez szoktatom magam, s mintha lebegő tutajon úsznék, nyugtat a nyugalom; tétlen tevékenység, amit belső törvényem szentesít: azért ajzom a szívemet, hogy értselek, hogy értsetek.”

Szerette – ahogy ő mondta – „a beszéd bilincsetől oldozottan” hallgatni a csendet, mert annyiszor megélte – és mekkora áhítattal! – a törvényt: „Mikor az ember nem leli a szót, pár pillanatra önmagára lel.” Hogy aztán ebben a bölcs hallgatásban, néma keresésben megtalálja a legszebb szavakat és azokkal röptesse a világba azt, ami megszületett ars poeticának is abban a szép szavú csendben: „Az igaz is igazabb lesz, ha szépen mondod. Se több, se kevesebb: ennyi a dolgod.”

(Megjelent a *Heted Héthatár* 1999. április 30-i számában)

BOGÁDI KIS GYÖRGY

Videcz Ferenc

Kilenc évtized

(*In memoriam Pákolitz István*)

Foszló egyenruhájú retró-házak
Vánszorognak vert seregként a mában,
Szmog-pókhálós, meszesi lámpa árnya
Didergőn összebújt lábad nyomával.

Bölcső, patak, szemfödél egy-egy versed;
Orchideákat ápolsz korhadékon,
Álmodsz Tettyét, Balokányt, Rózsakertet,
Táncoló fényeket ölelsz derékon.

Ha új Noé-bárkába menti át
Cirfandli-színű Nap a Misinát,
Ég-szemüveged tört márványhomályos.

Néha megbolydul még az emlék-kaptár;
Töprengő, vén íróasztalod lapján
Szétolvasott, dedikált könyv a város.

Megjelent a *Kézjegy* 15. kötetében

Imsós település története

II. RÉSZ

Másik meghatározó tényező, mely a puszta életét befolyásolta, a Duna volt. A víz tájat alakító munkájában az ember tevékenysége is segített. Imsósnál a Duna egy nagy kanyarulatot ír le, teljesen nyugatra, majd ismét délre fordulva. Ez a nagy kanyarulat igen sok veszéllyel fenyegette árvizek idején nemcsak a dözvetlen környék, de a távolabbi vidékeket is.

Ezért került szóba országos szinten a Duna szabályozása, a folyam kiegyenlítése Tolna megye területén. A javaslattal először Vásárhelyi Pál állt elő a kormány elé. Kezdeményezte a Duna átvágását a gerjenni (várszegi átvágással, majd az imsósi átvágást és a bogyiszlóit is javasolta.

A Duna átvágását Imsósnál a tassiak kezdeményezték. Többször fordultak kérelmükkel a magyar kormányhoz. Az átvágást Tolna megye mindig ellenezte. Egyrészt a kiváló imsósi vadászterületet (melyet Tolna megye bérelt a Kalocsai Főkáptalantól) féltették, másrészt attól tartottak, hogy a Duna az átvágás után elmoshat sok területet Tolna megyéből, s ezzel a megye nagyban károsodna területének csökkenése és a felmerülő partvédelmi kövezések pénzügyi kihatásai miatt. Felmerült már akkor is az a kérdés, és helyesen, ha a Dunától elveszik árterületeit, ahova a víz feleslegese mennyiségét felduzzasztja, majd később levezeti. A Duna sebes folyása miatt újabb zátonyok, szigetek alakulnak ki, mert a hordalékot valahol le kell rakni a víznek, az átvágással ezek a kérdések nem lesznek megoldva.

Ettől a véleményektől eltekintett a kormány, és a dunai átvágások mellett határozott. Az átvágásra több terv érkezett az országgyűléshez: Vásárhelyi, Zémann és Mikovinyi vízmérnökök terveivel (ld. 14. sz. mellékletek).

A Duna átvágásnak munkálatai Vásárhelyi Pál tervei alapján indultak meg. A kivitelező akkor a „Víz-építő Királyi Birtokosság” volt. Feladata: „a Duna folyásának megigazítása Pest, Tolna, Baranya és Bács-Bodrog vármegyékben, mely a nagy víz által, mind a jégzajlást tartóztatván, mind a szomszédságukat előntvén, mind a hajózást akadályozván igen káros következtetéseket okozott” (Gróf Ziczhy Ferenc jelentése).

A munkálatokat az átvágások időszakában a kiváló Tolna megyei vízmérnökünk, Beszédes József irányította. A földmunkák 1840. évben kezdődtek meg, a második átvágás az úgynevezett „imsósi átmetzés” volt, a mai 1533 és 1535 f.k.m. közötti szakaszon.

A munkáknál összességében a két év leforgása alatt mintegy 20 ezer ember dolgozott. Először egy aránylag keskeny, 15-50 méteres csatornát ástak, kb. 2 km-es szakaszon, a terepviszonyok függvényében. Ebbe a csatornába vezették bele a Duna vizét és a víz folyásával (mely igen sebes volt a nagy szintkülönbség miatt) mosatták ki a Duna későbbi medrét. A part mosatását ásóval, csákánnyal és ökrös fogatokkal, szántással lazították, hogy a vízfolyás kiképezze a Duna medrét.

Ezt a szájhagyomány így őrizte meg: Madocsán beszéltem több emberrel, akiknek nagypjai részt vettek az átmetzési munkálatokban. Így pl. Lapos Péter (lakása Madocsa, Kishegyi u. 503., született: 1896., anyja neve: Szabó Erzsébet). Ő így mondta el az átvágást: „A kijelölt meder új nyomvonalán keskeny árkot ástak, majd belevezették a Duna vizét, s az árokba vezetett vízzel partszakaszokat, partszéleket emberi erővel (ásóval) szakadatlanul lazítva, a Dunával ásatták meg az új medrét.”

E meder 150 évvel ezelőtt, az átvágás után kb. 40-50 évre az „újmedrű Duna” kb. 300 méter széles lehetett. Ordas község csak az 1953. évi megyék rendezésével „veszítette el Imsóst”. Ekkor csatolták Tolna megyéhez. Ma Dunakömlődhez tartozik közigazgatásilag. Tehát a Duna-szabályozás miatt került a Dunántúlra a Rákóczi Szabadságharc révén nevezetes Imsós, a Duna bal partjáról a jobb partjára. A régi meder helyén holt Duna-ág van, csak nagy dunai vízállásnál telik meg vízzel a meder. Mélyebb pontjain ma halastavak vannak.

Az átvágás időpontját egyesek, így Vas Gereben író és Paks monográfiájának írója, Dr. Németh Imre, alispáni iratokra hivatkozva azt írja: van pontos idő az átvágást illetően. Én is átnéztem az alispáni iratokat, de egyetlen egyet sem találtam az átvágás pontos dátumát illetően. Az az állítás fenti szerzőktől, hogy az átvágás két hét alatt megtörtént – két hét idő az akkori technikai feltételekkel – csak írói fantázia lehet. „Gondolni és hinni annyit jelent, hogy nem tudni semmit.”

Az átvágás időpontjára nézve nem pontos Schilling Roger 1849-es évszáma sem. Az a jegyzőkönyv, amelyre hivatkozik a „Dunakömlőd és Németkér telepítés és népesség története” c. könyvében: hogy a „Kömlödi malom tulajdonosokat 1849-ben szólították fel, hogy malmukat Paksra eresszék le”. Ebből azonban nem következik semmiképpen az, hogy a Dunát 1849-ben vágták át és terelték az új mederbe. Ez a jegyzőkönyv a kezemben volt, Szekszárdon a megyei levéltárban az alispáni iratok között megtalálható (1848. évi alispáni iratok, jk. sz.: 1434).

A nyolc kömlödi vízimolnár már 1846. évben folyamodott levélben azon kérelmével, hogy malmaikat az új imsósi Duna-mederbe helyezhessék el, mivel a régi Duna-mederben a víz folyása olyan kicsi, hogy malmaik nem tudnak üzemelni. A helytartó tanács mindszent hava 6-án a 38.003. sz. ügyiratban foglalkozott kérésükkel. 1847. évben ugyanezen kérelmüket megismételték. A helytartó tanács 1435. j.k.sz. foglalkozott az ügyel. Bizottságot jelöltek ki az ügy kivizsgálására. A bizottság kiszállt a helyszínre és 1849. évben értesítették, felszólították a molnárokat, hogy malmaikat Paksra eresszék le, ott jelöltek nekik helyet a horgonyzásra, mivel az új imsósi Duna-mederben a vízimalmok a hajózást akadályozták volna. Az új meder szélessége ekkor még csak 300 méter széles volt.

Az első gőzhajóval a régi Duna-mederben Széchenyi István, a Desdemónával, aldunai utazásakor 1830-ban megállt Paksnál, akkor ugyanis a Duna Paksot elkerülve, a laki Duna-ágban folyt és itt közlekedtek a hajók is. Paksban az új hajóállomáson 1846. július 22-én elsőnek kötött ki a „Pest” nevű gőzhajó, amely már az új Dunában hajózott végig. Ezt megelőzően a hajók az új mederben nem mertek elmenni.

Az imsósi Duna-átvágást, annak időpontját tekintve pontos adatom van: Hóke Dániel, megyei főmérnök hivatalos jelentése az 1871. évi február 26-tól március 3-ig tartó dunai áradásról műszaki tekintetben. Ezen hivatalos jelentését az alispán utasítására tette meg, egy 21 oldalas, minden tekintetben teljes és részletes írásában. 1871. március 13-án Szekszárdon keltezve (megyei levéltári jegyzőkönyv száma: 1871/137.). Pontosan leírja, hogy az első megyénket érintő dunai átvágás a gerjeni (várszegi) átvágással kezdődött 1828. évben. A második átvágás földmunkái 1840-ben kezdődtek meg az imsósi átvágással. 1841-ben történtek meg. A harmadik átvágás a Dunán Bogyiszlónál történt 1852. évben. Az átvágások előnyeit, hátrányait, következményeit részletesen ismerteti. Az erre illetékesek ma is sokat tanulhatnak belőle (lsd. 16. sz. melléklet).

A Duna átvágása után az Imsósi erdőt és ezzel a pusztát is nagy kár érte. Területe, amely az átvágás előtt 470 kh és 593 n.öl volt, plusz 100 kh nádas, most 457 kh-ra csökkent le. Ezzel a területcsökkenéssel a puszta léte is zsugorodott. A tégláégető még működött, de a nagy vadászterület veszített jelentőségéből.

Az erdő Duna-ártéri jellege továbbra is megmaradt. Az 1879. évi t.c. rendelete a kezelési viszonyokat, az uradalmi, községi, kincstári tulajdonban lévő erdőknél előírta az ütemtervek készítését.

A korszerű erdőgazdálkodást, az egyes térképlapokon a vágások beosztása szemléltette. Nagy gondot fordítottak az erdők ábrázolására. A célszerű erdőgazdálkodás feltétele az erdők beosztása és a vágások, erdőfelújítások rendjének meghatározása volt a cél. Ne folyjék rablógazdálkodás.

1779-ben Balla Antal, Pest megye erdőmérnöke a Kalocsai Érsekség Bácsi uradalmának erdőtérképét készítette el. Ekkor, ez időtájon készült az első méretarányos térkép az Imsósi erdőről és 1822. évben. Ez már nyiladék rendszer, mely a mai napig meg van, ábrázolva volt (lsd. 14. sz. melléklet). Ez a térkép a Kalocsai Érsekségi Levéltárban megtalálható. Levéltári száma 508 ... 111.

Érdekesek a kezelési, jogi változások is (Imsósi erdő és Imsós puszta), ezt a korabeli térkép hűen ábrázolja (lsd. 15. sz. melléklet).

Rendeződtek a kezelési és tulajdonlási jogok az Érsekség és a Főkáptalan között 1832. évben. Az Imsósi erdő és Imsós puszta legközelebb 1928. évben lett feltérképezve. Hűen ábrázolja ez a térkép (15/a. sz. melléklet), hogy Imsós az egy nagy terület, mely az erdőből, a nádasból és a pusztává zsugorodott faluból állt. Területe ekkor 457 kh volt. Az erdő biztosította továbbra is a pusztai lakók megélhetését. 1832. évtől megszervezték Kalocsán, az Érsekségen belül a főkáptalani uradalmat, Császártöltés, Géderlak, Szent-Benedek, Dusnok, Uszód helységekben és a szomszédos pusztákon, ide tartozott Imsós is.

Mivel a falvak a ritka település-hálózatban egymástól távol estek, igen nagy szerepe volt a szálláshelyeknek, pusztáknak. Ezek egy része a törökkorban elpusztult falvak emlékét őrizte, így a környéken lévő települések közül Zádor és Kormod is. A főkáptalannak átadott puszták közé tartozott Ács, Ökördi, Oroszi, Csata, Imsós, Boroshát, stb.¹²

Említést érdemel még az emlegetett 100 kh-as nádas, mely a madárvilág élőhelye szempontjából igen nagy jelentőségű, de az itt lakók megélhetési szempontjából is meghatározó volt a téli időszakban a nádlás, nádvágás. A nádat mindig jól el lehetett adni és a szűkös téli időben is biztosította a megélhetést a puszta lakói számára.

Imsós az 1750-1850 közötti időszakban a házilag kezelt puszták közé tartozott. Nem volt bérbe adva. Területi egységként a kalocsai területhez tartozott. Az uradalom nem szólt bele a termelésbe a falvakban, a pusztákon, de továbbra is meghatározta a művelési ágakat. Az Imsós pusztai rész nem kívánt nagy munkaerőt. Az 1870-es évektől a legelők egy részét feltörték, Imsósban gyümölcsöst és szőlőt telepítettek. 1925. évben még a főkáptalan tulajdonában szerepelt a puszta, az erdő, a gyümölcsös és a szőlő. Területileg 331 kh 233 n.öl erdő, 750 n.öl csemetekert, 15 kh 230 n.öl gyümölcsös, 1 kh 1025 n.öl szőlő.

A Duna az erdő keleti részén, feltehetően a zádori templom maradványai, romjai miatt egy nagy zátonyt hozott létre, melyet „Senki Szigetnek” neveztek el az itt lakók. Ezzel is az úgynevezett imsósi-zádori-paksi rom kérdésével egy másik írásomban kívánok részletesen foglalkozni. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy ezeket a romokat több régész és történetíró is, - pl. Vas Gereben, Dr. Németh Imre, Wosinszky Mór és még sokan mások, - vélik római kori erődítménynek, révháznak. Nekem viszont bizonyítékaim vannak, hogy ez a rom „Zádor” falutemplomának romjai.

Pontos helyét ismerem, a feltárára azonban eddig sem a múzeumok, sem más szponzorok pénzt nem adtak. Ennek híján marad a sejtés tovább. Én a pontos helyét megjelölöm egy maradandó kőoszloppal. Az utókor majd egyszer feltárja és szakképzett régész feladata eldönteni, mi is volt ez a rom!?

Az ún. „Senki Szigettel” folytatva, mondhatni „cinege füttye”, kié a kezelés, és per alakult ki. Az imsósi főkáptalani erdő meghosszabbítása vonalaként kialakult sziget a főkáptalan a saját tulajdonának

tekintette, míg a déli határrészt birtokló Gedhard Emma és Rupp Lili ezt a részt is saját tulajdonának tekintette. A pereskedés 1925-től 1935. évig folyt. Az ítélet végéként, melyet a királyi legfelsőbb bíróság mondott ki – „A Senki Sziget 2/3 része a Főkáptalané lett 5 kh 686 n.öl, 1/3 része Gedhard Emmáé és Rupp Lili budapesti lakosoké.”

Meg kell itt említenem példaként – az előzőekben már írt – vadászterület kérdését. Sokszor, még napjainkban is nagy súllyal bírnak a vadászterületek létei, hovatartozásai, maga a vadászat.

Imsósban igen nagy és szervezett vadgazdálkodás folyt. Sok volt a nagyvad, az apróvad, a vízi vad. A hal annyi volt a környéken, hogy a vödört nem lehetett belemártani úgy a vízbe, hogy hal ne maradjon benne. Erre utalnak a környéken a korabeli térképeken feltüntetett halászházak, halászkunyhók és ezek ma is fellelhető maradványai.

Egy példát erre a vadbőségre, mely még ekkor is meghatározó eleme volt az itt lakó emberek létének:¹³

1929. év október 31-én a vadászatot megjelent, részt vettek rajta a következő személyek:

1. Rácz Jenő honvédelmi miniszter, Budapest
2. Kovács Sebestyén Endre gyapai földbirtokos
3. Dr. Kászonyi István főispán, Baja
4. Mádi Kovács Imre főispán, Szekszárd
5. Dr. Moray László vármegyei főjegyző
6. Tolnai Kneffély Ödön földbirtokos
7. Mádi Kovács Árpád földbirtokos, Gerjen
8. Veres Gábor, Polgári Iskola igazgató, Paks
9. Dr. Szakách Ernő kormányfőtanácsos
10. Fitler Béla igazgató főmérnök, Paks.

Az ebéd az erdészháznál volt, a vadászat a vízi vad húzása után napnyugtakor ért véget.

Imsós puszta hovatartozásával kapcsolatban meg kell itt említeni még egy kérdést.¹⁴ 1930 februárjában Dunakömlőd község képviselőtestülete – mivel Imsós puszta lakosai Dunakömlődre jártak vásárolni, misére, keresztelőiket itt tartották, és ekkor már ide temetkeztek (bizonyítják ezt a tényt a község Historia Domusa) – azzal a kéréssel fordultak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye törvényhatóságához, hogy Imsós pusztát csatolják át Dunakömlődhez.¹⁵ Ezt a kérést elutasították. A képviselőtestület fellebbezte az ítéletet (melyet a mellékelt 15. sz. jegyzőkönyv is tanúsít).¹⁶ Az átcsatolást azon indok alapján nem engedélyezték, mivel a tulajdonos kalocsai főszékesegyházi káptalan ehhez nem járult hozzá, mint tulajdonos.

1936. április 24-én Imsós területe 331 kh 233 n.öl volt. A déli részeken először bérbe adta a főkáptalan a réteket, melyek később szántók lettek, és végül eladásra kerültek, mind paksi tulajdonosoknak.

Ekkor a terület tiszta jövedelme 700 Ft. 30 kr. volt. Területi összesítési adatokat, mint Imsós puszta, 1941. évben találunk újra, december 31-én. Erdő területe 340,5 kh, erdősítés 22,4 kh, összesen 362,9 kh.

Az erdő megoszlása fafajonként ekkor:

Tölgy 7,3 kh, juhar 9,1 kh, szil 113,1 kh, akác 10,7 kh, nyár 147,6 kh, fűz 52,7 kh, összesen: 340,5 kh.

Nyiladék 7,2 kh, ház és kert 2 kh, szántó 8,7 kh, szőlő 1,9 kh,

Gyümölcsös 15,1 kh, rét 2,9 kh, legelő 62,5 kh, terméketlen terület 5,9 kh, nádas 100 kh.

Összes termő terület: 469,1 kh.¹⁷

Ez az utolsó adat, mely az 1949. évi államosításig fennállt. Az államosítás után „állami” tulajdonba, a Bajai Erdőgazdaság kezelésébe került az erdő és ekkor már kérdés, hogy nevezhetjük-e pusztának. 1946-ban az erdész és családja lakta. Tóthj Ferenc kalocsai erdész lakta az erdészházat. Ő volt az utolsó erdész, aki a Kalocsai Főszékeskáptalan alkalmazásában állt, és a dusnoki erdészeti hivatalhoz tartozott. Ekkor ez az erdészeti hivatal is megszűnt. A Bajai Állami Erdőgazdaság megalakulásával az Imsósi erdő állami tulajdonba került. Irányítását az Imsósi Erdészkerületnek az erdészete végezte.

Az erdő területe az új birtokviszonyok miatt – ugyanis a gyümölcsöst és a szőlőt kisebb területekkel először az állam Moszkovics Miklós bölcskei földbirtokosnak adta. Később, mint használó, a Madoccai Igazság Termelőszövetkezet gazdálkodott a területen, egészen 1969. évig. 1972-ben a gyümölcsöst felszámolták, majd mezőgazdaságilag művelték, 1975. évben korai nyárral ültették be. Így az egész Imsós ismét erdő lett. Teljes területe ekkor 273,63 ha-ra zsugorodott össze. Csemetekert ekkor 0,88 ha területű volt, szántó 1,64 ha, a többi terület: 4,64 ha nyiladékok, 0,79 ha ház és 0,39 ha a vasút területe lett. Ma is állami tulajdon, a Gyulaji Erdészeti Rt. kezelésében van.

Az öreg erdészházat 1980. évben a fenti használó lebontatta. Utolsó erdész lakója e háznak Zilai János volt, aki 1969. évben halt meg. Özvegye lakta a házat egész a bontásig. Így ő volt, özv. Zilai Jánosné az utolsó imsósi lakos.

Tekintettel a mai „modern” erdőgazdálkodásra, a Duna-ártéri, ősi fafajokat teljesen, azaz majdnem teljesen kipusztították az Imsósi erdőben is, mint szerte az országban a Duna-árterekben. Helyettük gyorsan növekvő fafajokat, a nemesnyárok különböző fajtáit ültették.

Az ősi fajok a Duna mentén már csak itt-ott, foltokban találhatók meg. Így Imsósban is mintegy 50 ha területen maradtak meg az ősi fajok, cserjékkel, aljnövényeikkel, rovaraikkal, madaraikkal és vadjaival. Bár az erdő zaklatottsága miatt és kicsiny területével a nagyvad – a szarvas és vaddisznó – már csak váltó vadként fordul elő a területen, mégis rendelkezik a Duna-ártér élővilágával, jellegével ez a terület.

A véletlen úgy hozta, hogy ezen az 50 ha területen lévő ősi fajok az imsósi Bottyán sáncokat és a Rákóczi tábor területét borítják, itt találhatók, ezért ezt a területet Hegedűs János dunakömlödi nyugdíjas erdész javaslatára a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 90 napra (ideiglenesen) védetté nyilvánította, tekintettel arra, hogy ezen területeken is a Gyulaji Erdészeti Rt. megkezdte a fakitermelést. Ezzel veszélyeztette a Bottyán sáncok maradványait.

Tekintettel az ősi fajokra, flórára, faunára, kulturális örökségünk maradványaira Paks Város Képviselőtestülete 2000. év május 8-án tartott rendkívüli ülésén a területet „állandó védetté” nyilvánította. Így most felügyeletileg ez a terület a Duna-Dráva Nemzeti Park gondjaira van bízva.

Ezen a helyileg védetté nyilvánított területen a következő védett értékek fordulnak elő:

Nyári tőzike (*Leucojum aestivum*); ligeti v. dunavölgyi csillagvirág (*Scilla vindobonensis*); fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*); réti iszalag (*Cephalanthera clorantha*); zöldes sarkvirág (*Platanthera chlorantha*); széleslevelű nőszőfű (*Lipaetis Helleborine*); őszi kikerics (*Colchreum Antummalle*); Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*); Jégmadár (*Alcerdó athis*); Kiskócsag (*Liqretta garratta*); Fehér gólya (*Cicónia cicánia*); Fekete gólya (*Cicóni cicánia*); Réti sas (*Halliaactus alhicilla*); Fekete harkály (*Drioesopus martins*); Kerce réce (*Bucephala clangula*); Zöld küllő (*Picus Virialis*); Vízi denevér (*Myotis danbentoni*); Tavi denevér (*Myotis dasyceneme*); Törpe denevér (*Pipistrellus pipistrellus*); Durvavitorlájú denevér (*Pipistrellus nathusii*); Korai denevér (*Nictalus noctula*); Kései denevér (*Liptericus seratinus*); Szürke hosszűfűlű denevér (*Plescatus austriacus*); Közönséges denevér (*Myotis myotis*); Vidra (*Lutra lutra*).

Itt törekedni kell a meglévő erdőtársulások megóvására, különösen a még meglévő öreg nyárasok, fűzesek és a tölgyesek védelmére, ezek természetes felújítását elősegíteni. Nagy gondot kell fordítani az öreg fák védelmére, kivágásukat meg kell akadályozni. Törekedni kell a megváltozott élőhelyi, talajviszonyoknak megfelelő őshonos fafajok telepítésére (pl. homoki tölgyesek). Ezen a védett területen csak őshonos fafajokkal lehet erdőfelújítást végezni (nem akáccal).

A tavaszi tűzike és csillagvirág virágzásakor fokozott erdővédelmi ellenőrzéseket kell végezni. A gyöngyvirág-szezonban meg kell akadályozni a nagyarányú, üzletszerű virágszedést.

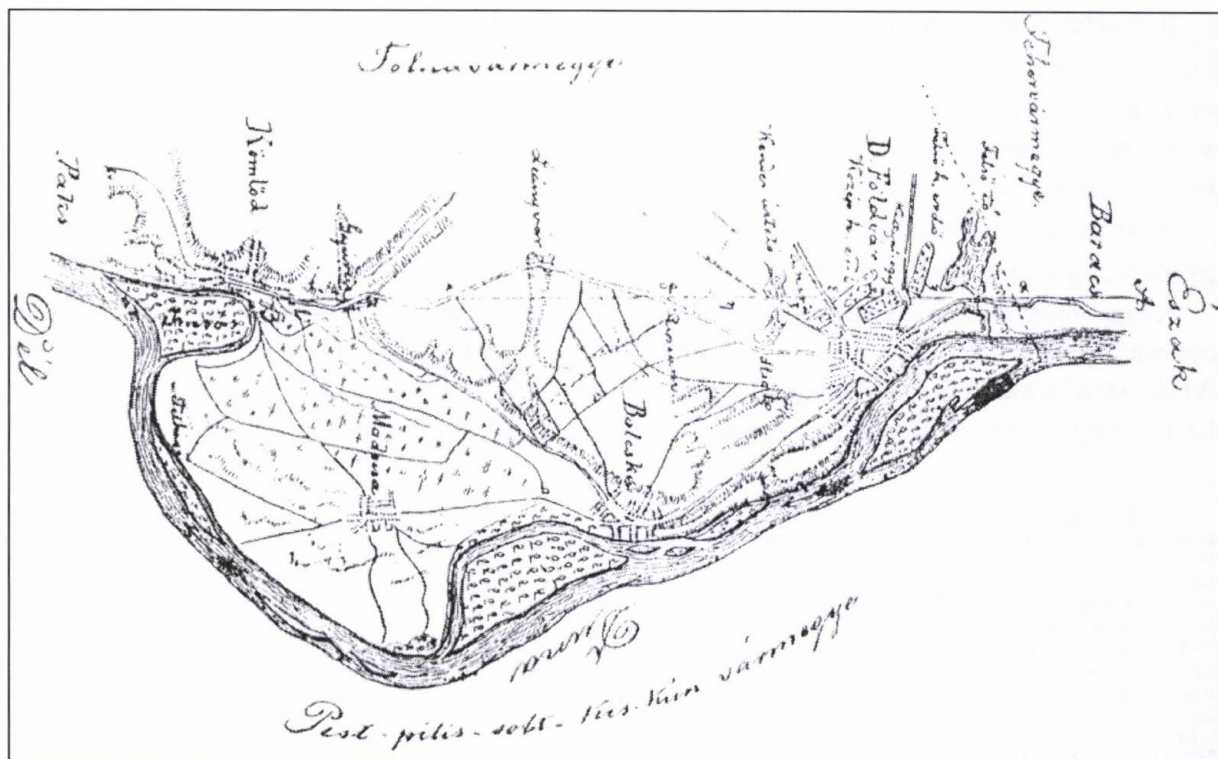
A hagyomány szerint az erdő legöregebb fája egy 24 méter magas 180 éves mezei szilfa, átmérője 158 cm volt. A nép Bottyán-fának nevezte és itt állt hajdan Bottyán János generális sátra 1704-1705 években. A fa kiszáradva kidőlt és fel lett dolgozva. Ennek helyére 2000. év májusában a Dunakömlődért Egyesület 4 db tölgy magoncot ültetett és kopjafát állított Bottyán János és a sáncot védő hősök emlékére.

Felhasznált irodalom:

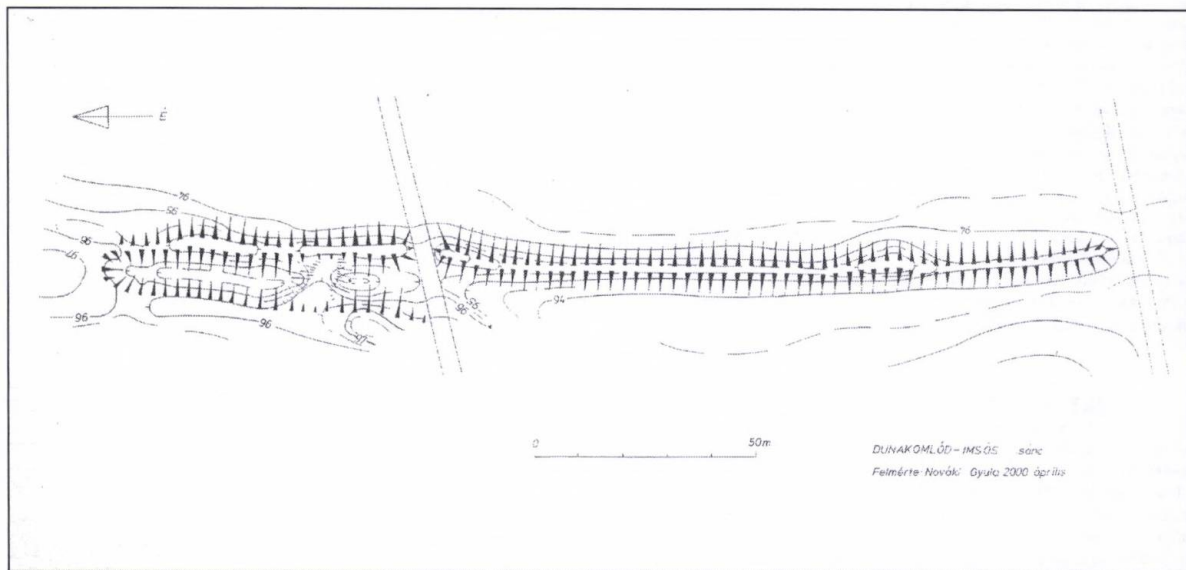
- Iratok a Rákóczi Szabadságharcokról, Bánkuti Imre, Kecskemét 1992.
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Névára, Buda, 1846
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun törvényesen egyesített vármegye monográfiája, Galgóczy Károly 1876-77.
 Az Árpád-házi Magyarország Történelmi Földrajza, Győrffy György 1963.
 Magyar vízszabályozás története, Hiling Dénes
 Török történetírók, Eblia Cselebi magyarországi utazásai II., Budapest, 1908. Karácson-Szekfű
 A Duna szabályozása, Törny Kálmán 1952.
 Magyarország leírása, Budapest, 1796-99. Vályi Antal
 Magyarországi török kincstári defterek I., II., Budapest
 II. Rákóczi Ferenc és kora, Asztalos Miklós
 Rákóczi Ferenc Discursusai, Császár Ferenc 1848. Budapest
 II. Rákóczi Ferenc, Köpeczi Béla – Várkonyi Ágnes, Budapest 1955.
 Rákóczi Dunántúli Hadjáratainak terve, Esze Tamás, Budapest 1954.
 Adatok Bottyán János életéhez, Heickenest Gusztáv, Budapest 1958.
 A Rákóczi Szabadságharc történetének dokumentumai, 1990. Miskolc, Bánkuti Imra
 A Magyar Régészet Regénye, Szombaty Viktor
 Compte Rendu, Kámer Flóris
 Wosinszky Mór: Tolna vármegye története I., II.
 Dunakömlőd és Nemetkér Településtörténete, Schilling Roger János
 Elpusztult falvak Tolnában és Baranyában, Veidlein János
 Tanulmányok Tolna megye történetéből I., II., VIII. kötetig
 Rákóczi Ferenc emlékiratai, Budapest 1951. Köpeczy Béla Akadémiai Kiadó
 Dr. Dóka Klára: Egyházi birtokok Magyarországon a XVIII-XIX. században, Budapest, 1997.
 Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia, Budapest 1997.
 Kurucz vitézek folyamodványai 1703-1711., Esze Tamás 1955. Budapest
 Magyar Történelem, Szekfű Gyula
 II. József-féle kataszteri felmérés, TMLT
 Magyarország Mezőgazdasági Statisztikája, Budapest 1855.
 Magyarország helységneveinek 1773-ban történt összeírása, Budapest 1920.
 Bottyán János II. Rákóczi Ferenc vezénylőtábornoka, Budapest 1865. Thaly Kálmán
 Egy Alispán, Vas Gereben
 A dunaföldvári vár ostroma és bevétele 1705-ben, Cziráki Gyula
 Így élt Bottyán János, Thaly Kálmán
 Rákóczi Ferenc, Rákóczi Tükör, Köpeczi Béla – Várkonyi Ágnes

Jegyzetek:

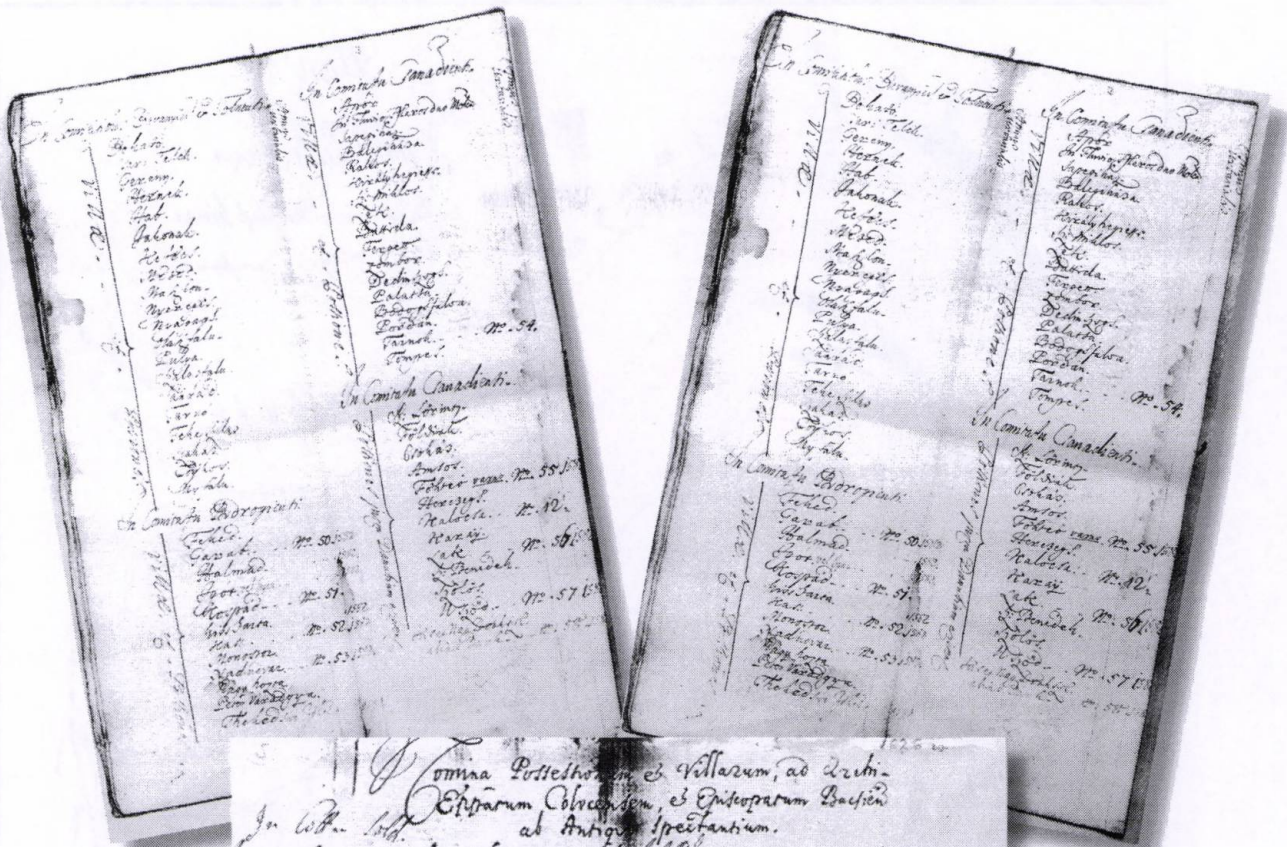
- A Pécsi Janus Pannónius Tudományegyetem Történelmi Tanszékének Évkönyve, Vissy Zsolt
 Kalocsai Érsekségi Gazdasági Levéltár, „Birtok iratok” 6. sz. doboz
 Tanulmányok Tolna megye Történetéből, 8. kötet. Szilágyi Mihály
 Kalocsai Érsekségi Gazdasági Levéltár, 6. sz. doboz, Adózási iratok
 Kalocsa környékének török kori adóösszeírásai, Vas Előd, Kalocsa
 Kalocsai Érsekségi Gazdasági Levéltár, KGLT. 111. „Plan Matátheus Imsós zuz ergbigt hümlichen Herfchaft Calocza gehörig vermegchaft inn 1922. (Térkép)
 Kecskemét Város és Körzete. Iratok a Rákóczi Szabadságharcból. Bánkuti Imre, Kecskemét 1994.
 Iratok a Rákóczi Szabadságharcból I. Bánkuti Imre, Miskolc 1992.
 II. Rákóczi Ferenc emlékiratai, Ráth Thaly kiadás, Pest 1896.
 Thaly Kálmán: „Magyarország és a nagyvilág” 1868. évf. 319-322. II.
 Kalocsai Érsekségi Gazdasági Levéltár Térképtára. KGLT. 508-111.
 Egyházbirtokok Magyarországon a XVIII-XIX. században. Budapest, 1997. dr. Dóka Klára
 A Dunszoki Erdészeti Nyilvántartási adatai. Kalocsai Érsekségi Gazdasági Levéltár 2. sz. doboz
 Tolna Megyei Levéltár. 24725/534. Kieg. 1929, Kieg. 1930
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye
 Órudas Község Képviselőtestületének határozata. 1928. IV. 3. 26/1928.
 A Dunszoki Erdészeti Nyilvántartási adatai. Kalocsai Érsekségi Gazdasági Levéltár. Nyilvántartási adatai 1930. év 2. sz. doboz

Régi térkép a tájról

Dr. Nováki Gyula térképe a Bottyán sánctól – 2000 április

Comma Potestatum et Villarum, ad Archidiaconum Colocensem, et Episcopatum Basiliensium
 ab Antiquo spectantium.

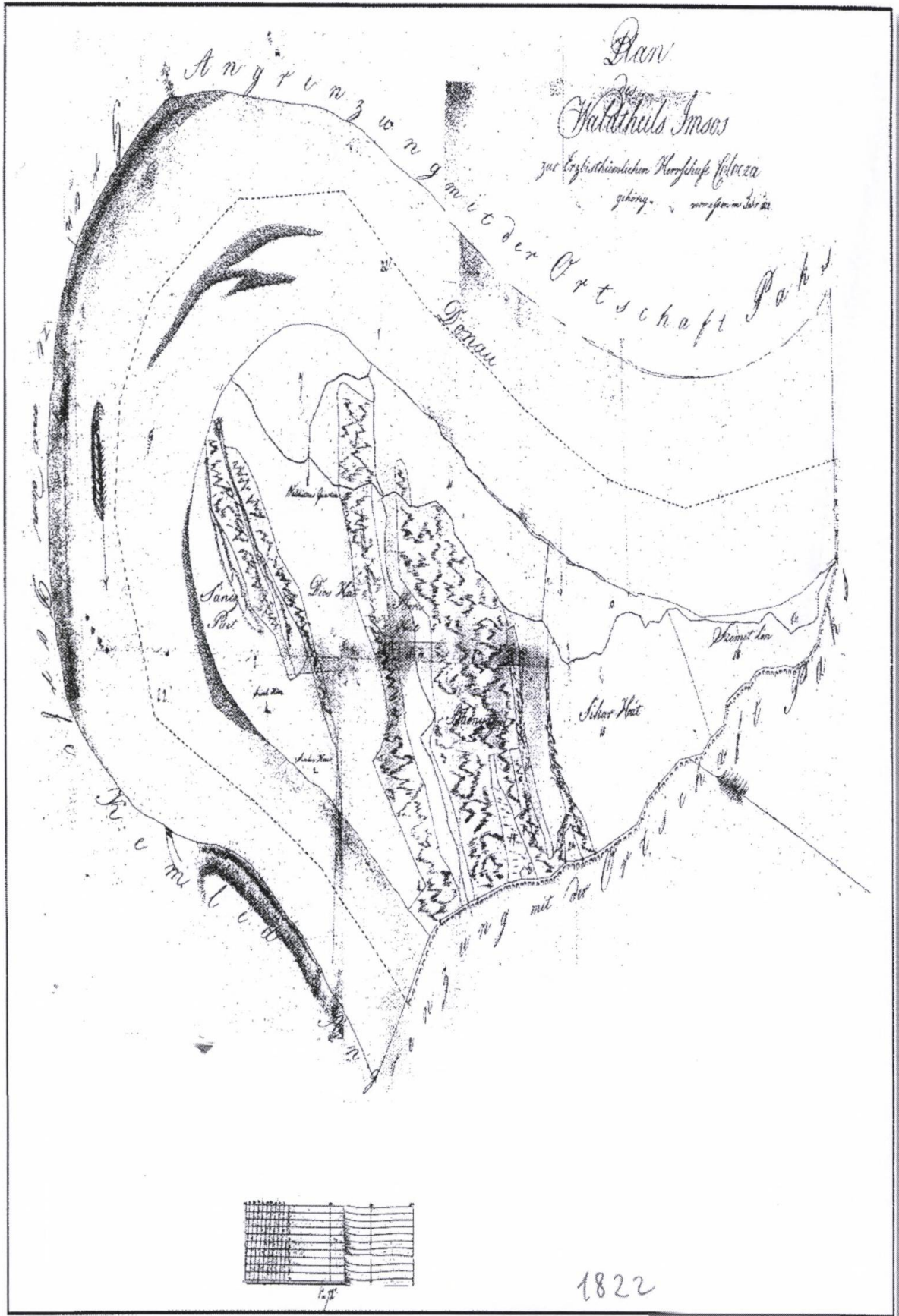
uxta Fluvium Danubi. Lakt. *niemelk lakok.*

In Coena Pest? + Comkorda.
 Kesz.
 Taksony.
 Rapcsator Magyar.
 Ultra Tybiscum. + Vataz hely, az oron Potives id. pinnar.
 Oppidum Latay, feto as Erseky.
 felises Kerec Forum, es lakok
 Laus hirtow. *fokid rarmak pany?
 Borsos. jo loral kerchok.
 Datobnia.
 Chanad.
 Kator. Casine
 Terbellay p. g. t.
 Gezanay? *with Malaga waggon circ.
 as kard Bayha Magyar. Dolos.**

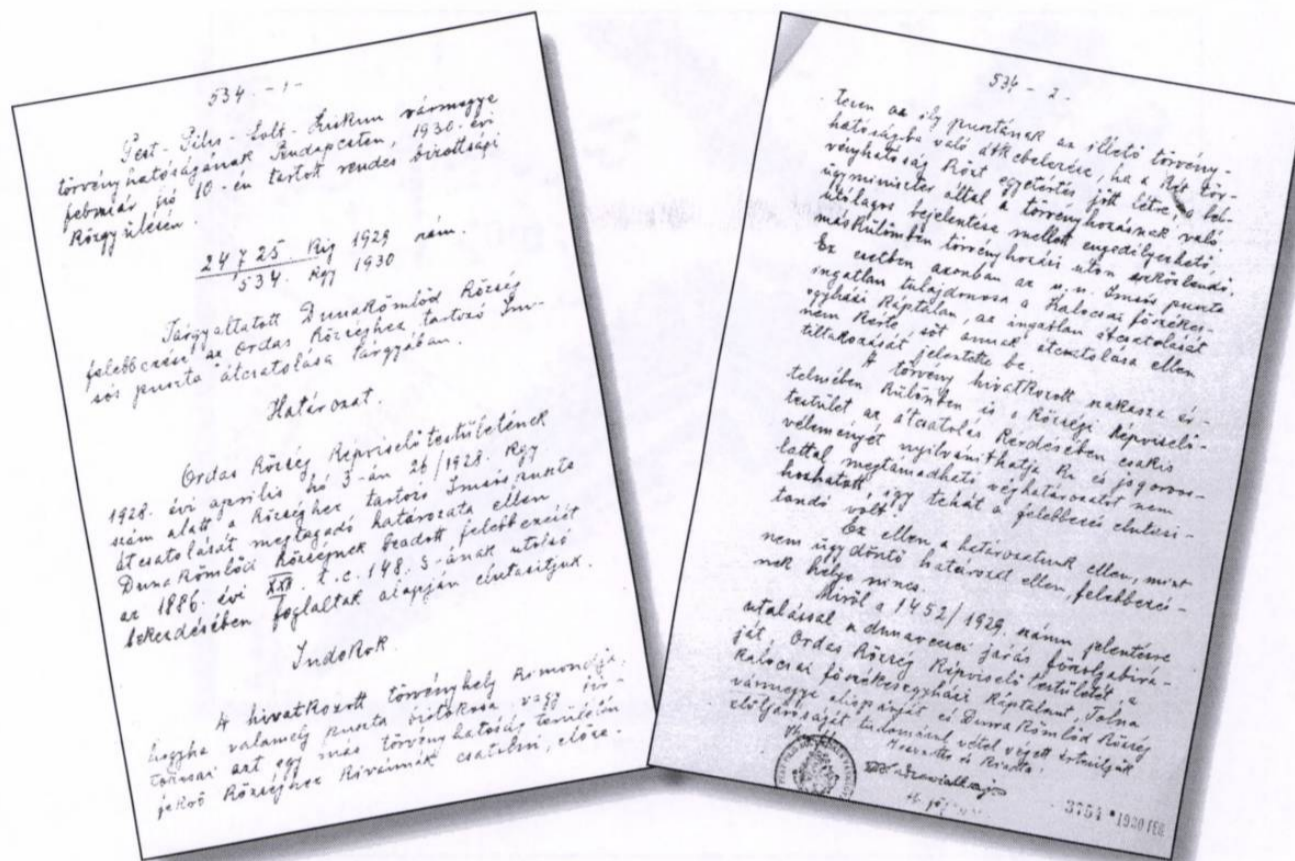
post Kant.
 Santa Corona.
 posth. Willhar
 Vite.
 Cherkoba
 Cherid.
 Kerasdony.
 Kerec
 Dorkay
 Rettekud.
 Monstrie.
 Gyre.
 Mad idvar.
 Kesz.
 Halma.
 Farab.
 Dobotva.

Telch.
 Nagy barta.
 Kis. barta.
 Kert.
 Mithy.
 Huntoke
 Luga.
 M. K. u.
 Kert. Daza.
 Nagy Dalg.
 M. K. u.
 Halm.
 + Kis. heestheni?
 Dmoch anyag.
 Laga.
 Jajst.
 Dabon.
 Nagy meho.
 Dab.
 Dusanot d. d. a
 Laga meho. Telanki
 Lakm. K. u. K. u.
 Kert. K. u. K. u.
 Kert. K. u. K. u.
 Dabon.
 Dabon.
 Kert. K. u. K. u.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.
 Dabon.

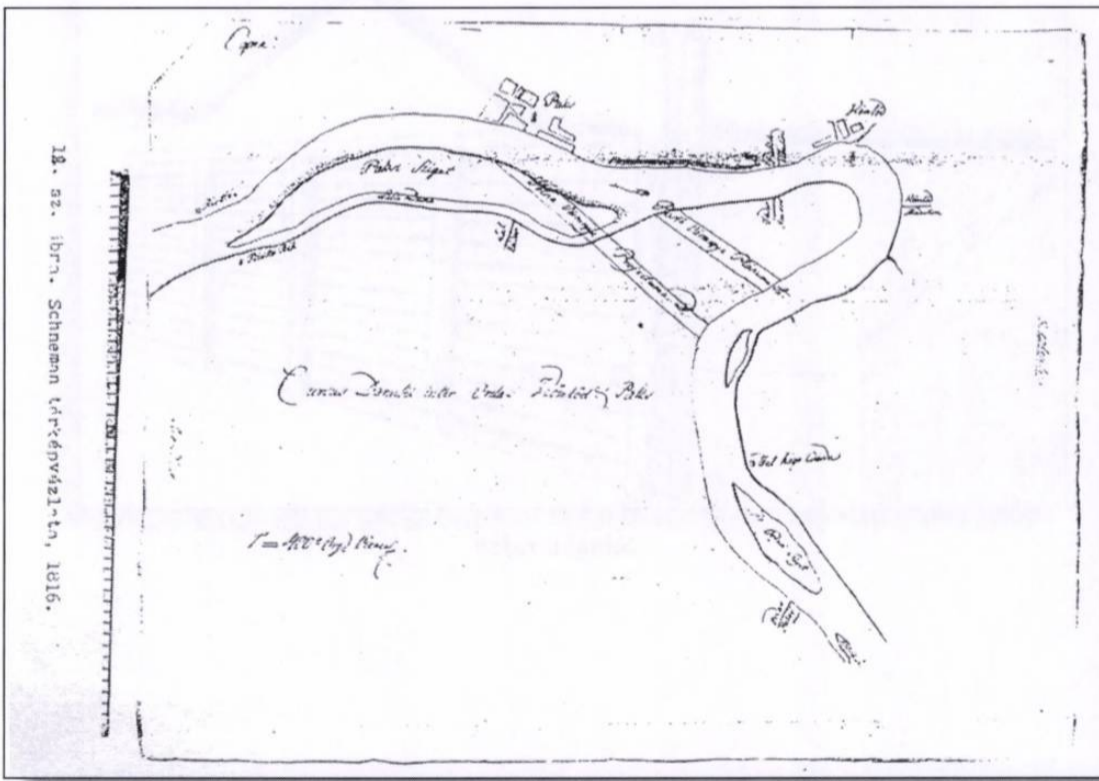
Birtokiratok Imsósról - 1582-1626

Térkép az imsósi erdőről 1822-ből

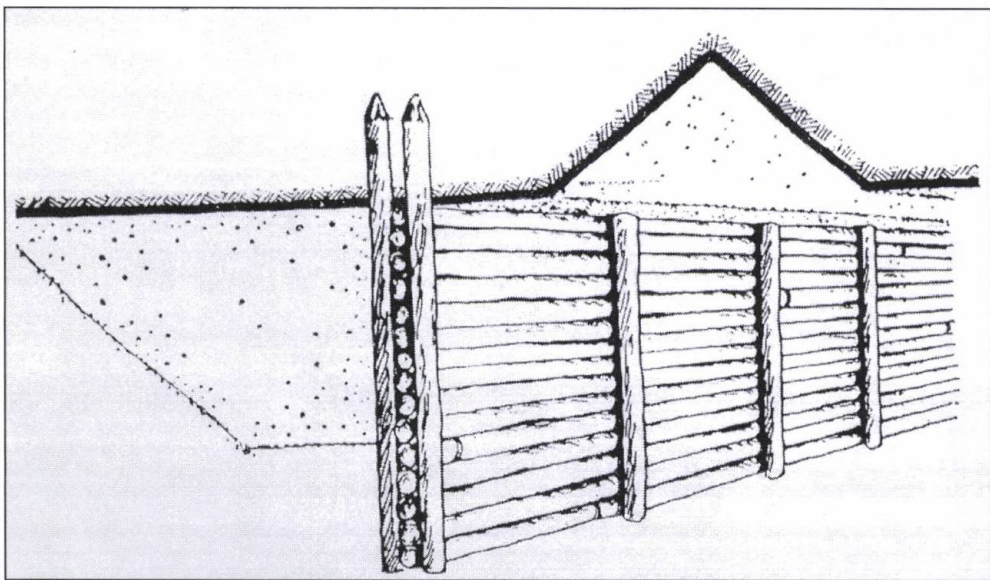
Imsós puszta Dunakömlődhez csatolási jegyzőkönyve (elutasítást nyert)

Térkép 1816-ból

Arx Bottyána, térkép 1778-ból

Sáncfal rajza

HEGEDŰS JÁNOS

Iszkázolások I.

Felsőiszkázi otthonában, 1978 tavaszán találkoztam először Nagy Béláné Erzsike nénivel, Nagy László és Ágh István édesanyjával, édesanyám és Miklós bátyám társaságában. A jó hangulatú látogatást levelezés követte Erzsike néni és a magam részéről. Még az év nyarán cseresznyeszedésre meghívást kaptam Erzsike nénitől, aminek eleget is tettem Korpácsi Ferenc képzőművész barátommal. A három ott eltöltött nap búcsúestélyén készítettem vele a következő beszélgetést.

Erzsike néni Nyáradon született 1905. augusztus nyolcadikán. Az ottani iskola százhatvan diákja közül ő volt a legjobb tanuló.

Nagyon szerettem tanulni. Ha valaki vendég, látogató jött az iskolába, vagy ha ünnepély volt én szoktam mondani a verseket. Petőfitől, Vörösmartytól, Czuczor Gergelytől. Regényeket, meg gazdasági könyveket olvastam. Az iskolában a földrajzot, történelmet meg az irodalmat szerettem a legjobban. Ülünk az osztályban, a tanár mondja: na Erzsi a térképhez! De én behunyt szemmel is megmutattam azt, amit mondott. A folyókat, hegyeket, a nevüket is tudtam. Még Európa hegyvidékeit, folyóit is.

Aztán férjhez mentem Nagy Bélához, de nagyon megbántam, mert nagyon korán, tizennyolc évesen, meg a nagy korkülönség miatt is. Férjem már meglelt ember volt, tizenhárom évvel volt nálam idősebb. Aztán rá egy évre megszületett Bella lányunk, utána meg Laci, huszonötben aratáskor, július 14-én. Míg a többiek kint voltak az aratáson, én a padlást, meg a kamrát tettem rendbe. Kisöpörtem, lesöpörtem a gabona behordás miatt, meg lesikáltam vízzel miután levittem a szemetet. Fönn voltam a Lacival. A folyós zsákokat is meg kellett csinálni, így lett rendbe a padlás.

Mire végeztem nagyon elfáradtam, igen le voltam gyöngülve. Mondta a szülésznő is, félttem, hogy nem lesz erőm a szüléshez. Hát borzasztó volt a szülés, mindig eszembe van, hogy milyen nehezen született meg, széles válla volt. Rengeteg vérem elment, úgy elfáradtam a szülésbe, hogy meg se tudtam moccanni.

De Laci igen jó gyerek volt, nem sírt. A Pista (Ágh István) meg mindig sírt, alig akart elaludni, az apjuk mindig danút neki míg elhallgatott. De a Laci mindig jó gyerek volt. Mindig tudta, ha kell dolgozni, mindig megtette, amit mondtunk neki.

Mi volt a gyerek kedvenc szórakozása?

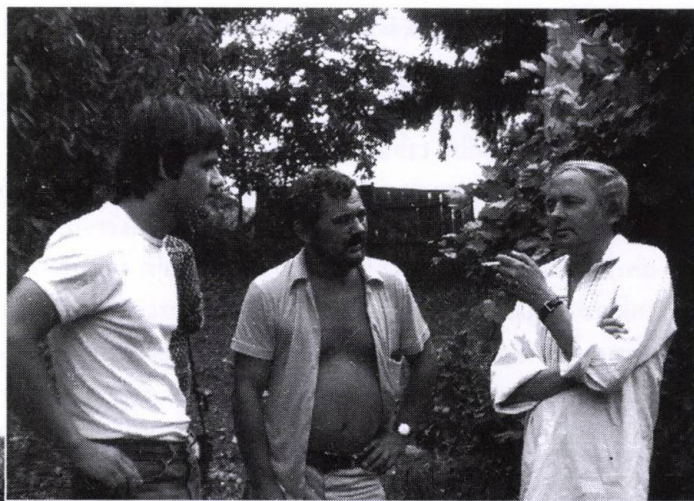
Nyáron a célpuska, nyílpuska, télen meg korcsolázott, maga ekecsölt fából, aztán rákötötték a cipőre.

Ekkor még nem írt verseket, hanem egyszer, már nem tudom mikor, de még gyerek vót, a csőzsi mezőn dolgoztunk, aztán azt mondja: anya én költő leszek ám! Mondom, dehogy is leszel te költő, fenéket leszel te az. Hát aztán ennyibe maradt az egész. Akkoriban inkább rajzolgatott, majd később már komolyabban irogatott.

Húsz éves korában, 45-ben jelentkezett Pesten a képzőművészeti főiskolára, előtte elvégezte a polgári és kereskedelmi iskolát. A barátjával, Szanyi Ernővel elhatározták, hogy csinálnak egy valamilyen gépet, amivel föl tudnak menni. Aztán szegény ösztöndíjat is kapott. Gyütt-ment a városban, nem volt neki szállása sem, sem fedél a feje fölött. Végül talált egy olyan helyet, ahol jobb volt neki. Ki is írta: Dózsa György kollégium, ő írta ki. Átiratkozott grafikusnak a bölcsészkarra, de nagyon hívták vissza, mondták a díjat is kifizetik helyette, csak menjen vissza. Már versfordítással is foglalkozott mellette, meg indulókat is írt, így aztán keresgetett. Soha nem kért tőlünk, mert tudta szegény, hogy nem tudunk

segíteni. Aztán elment Bulgáriába. Mindig azt írta a behomályosodott ablakra, hogy: Nagy László nagy számár. Megbánta hogy elment, igen megbánta. Hát ott is megismerkedett sokakkal. A tanárnőjének lakásán, ahol lakott egy patkányt ütött agyon botjával a lépcsőházban. Vitte be botját, hát az meg halálra ijedt (Zsána Nikolova). Össevesztek. Akkor Laci azt mondta, hogy elmegy, elmegy máshová. Ő meg könyörgött neki: te Magyarország fénye, te Magyarország kincse ne menj el! Igen sokszor emlegette ezt a tanárnőt, hogy milyen kedves volt.

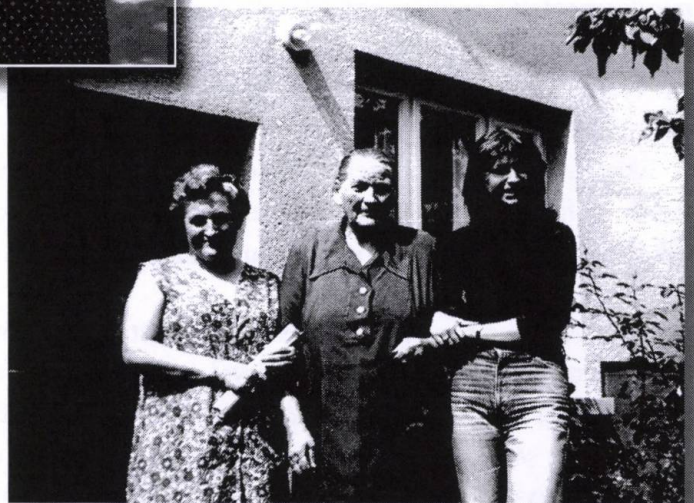
OLÁH ZOLTÁN

A Nagy László emlékház udvarán
Fesőiskáz, 1980.

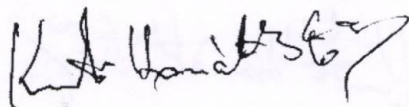

Erzsike néniel
Devecser, 1980.

Belle néni, Erzsi néni és Aliz
Devecser, 1980.

KUTI HORVÁTH GYÖRGY

SZEPTEMBER...

Már megéreztem a
bronzavar illatát
bár még kertek alatt
viaskodik a nyár
utolsó sugárig
nem adja meg magát
ám a kacér kora ősz
bontogatja bájait
egyre női dekoltázsa
piros bogyó-ékszer
csüng nyakán
naponként hímesebben
kelleti magát
göggösen döng egy darázs
de a távolban már
mogorva fellegek
dárdái döfködik
az eget
s hajnalban rozsdásodva
ejti szirmait a virág
s itt-ott már dérfoltok
hevernek bokrok alján
s villantja acélfogát
a fagy
a madarak is
dél felé tartanak
s a vadak a hű vadak
nyugtalanul vizslatják
a tájat
érezik ők ha lassan is
de beoson
észrevétlenül a
prézsmaszőrű ősz...

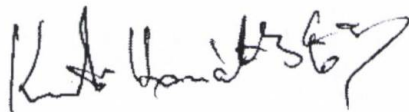
NŐ ÉS VIRÁG...

Vár ránk újra
a Napkarámos tér,
ahol beleszedültünk
a nyárba.
Bokaláncod kecsesen
villant a fényben.
Kislányos nevetésed
előcsalogatta a
lombok közt
rejtőző madarakat,
s már zengett a táj,
akár a dűlőutakon
dózsölő ezüst-lárma.
Csak lopva néztelek,
amint lépkedsz a
koradélutánba.
Halkan ránk köszönt
az útmenti lila mályva,
hasonlítottatok egymásra.
Nő és virág,
egyazon varázslat.
Egy bogár megcsókolta
a szádat.
Lassan távolodtál.
Hosszan bámultam
még utánad.
Ruhád fodra, egy
utolsót libbent,
majd homályba révedt,
az ellobbant
délutánba...

A FÉNY ÖSVÉNYEIN...

A fény ösvényein
közelítség.
A virradat barázdáin,
járásod,
ringó csipőjű
kökénybokor,
csalogányok, csízek
kísérnek, fák
lombkoronái mentén,
látványodtól részegülten
valahol mélyhegedűn
játszik egy ág,
s hangolja torkát
sok madár.
Virágszín-kavalkád
mezők abroszán.
Az árokparton
pipacs-szerelm
kacérkodik a széllel,
hullám suhan
a végtelen kalászmezőkön,
s a búzavirág kékje
párbajozik az éggel.
Száll a nyár.
Árvalányhaját simogat
fénykezeivel a Nap,
mire megérkezel,
már bíborborral
koccint veled
az alkonyat...

KUTI HORVÁTH GYÖRGY

LOPAKODÓ SZOMORÚSÁG

A lopakodó szomorúság,
törbe csal országúton, otthon.
Nyársalja érzékeim húsát,
Verseim szirmait, ha bontom.

A lopakodó szomorúság,
Nem hagy már nyugodtan élni.
Földúlja lelkem kék azúrját,
nem tudok előle kitérni.

A lopakodó szomorúság,
rút árnyakat vet a szobámra.
A jókedv utáni szomjúság,
mint üres korsó, tapad számra.

A lopakodó szomorúság,
lett az én örök mázsa-terhem.
Vele vívok prüszkölő tusát,
megássa lassan, nyirkos vermem.

A lopakodó szomorúság,
törbe csal országúton, otthon.
Nyársalja érzékeim húsát,
Verseim szirmait, ha bontom.

NÉVNAPODRA...
Klárikának

Tiéd a rét
a Napsugár-bokros
hajnalok
a madárdal-csalitos
erdő
a mohos patakok
csengése
sziklarésben a virág
a vibráló árnycsodák
a dülőúton ballagó
csend
a fészkekben tátongó
fióka fejek
Tiéd a lombközti
fényjátékpárádé
az ejtőző fecskék
röpte
a tó
a tónak vad világa
a kerti mályvák
bókoló csodája
Te drága
Te drága
Te drága!

UTOLSÓ TALÁLKOZÁS...
Szarka József emlékére

Augusztus
színezüstjén
derékba tört
egy pillanat.
Utoljára kórházi
ágyon láttalak.
Egy piros könyvből
olvastál valamit,
és örültél nekem,
miként erdő örül
madárnak, lombnak.
Meggyes pitét kívántál,
vittem neked.
Néztem, mily
jóízűen eszed.
Majd szóltak,
hagyjalak pihenni!
Intettem, Te
intettél nekem,
majd elszálltál
lassan az időben,
engem; nyársukra
tűztek rossz napok.

Aludj csak barátom.
Májusi virágok
őrizzék az álmod...!

KLIPPEL JÁNOS

GYÖRKÖNY

Németország vala az őshazám,
Itt éltek eleim, apám s anyám.
Apám a ragyogó sziklán a szirt,
Nap szúrta, jég véste, mindent kibírt.

Anyám volt a legszebb hesseni lány,
Rajna völgye a hegy oldalán.
Elküldte hun honba Györköny fiát,
Véle Luther evangéliumát.

Azóta itt élek ez a hazám,
Németül, magyarul zenél a szám.
Küzdöttem, megtúrtek, elkergettek,
De gyökereim újra megeredtek.

Mint Jónásnak Ninive sorsom csak egy,
Ringat a völgy és megóv a hegy.
Mostoha gyermekkor vályog és rög,
De őseim örökén felnövök.

RADNÓTI MIKLÓS

Torkomon csak fojtó sláger,
Te átkozott, kínzó láger!
Itt kell hagyni a szeretőm,
Ásom már, ásom a temetőm.
De előtted már a mély szakadék,
Láthatod gyilkos a magadét!

A MAGYAR EGO

Reggel, mikor felébredek, jólesik nekem,
Hogy kitöltök két pálinkát és koccintok velem.
Beérek a munkahelyre, üdvözlöm magam,
Kérem tőlem mit csináljak? Várom a szavam.
Dicsérem a kollégákat, hogy nincs ügyesebb nálam,
Emelt fővel, büszkeségből megverem a vállam.
Este meleg kandallónál fogom a kezem,
Szerelmesen a fülembé súgom a nevem.
Addig-addig hízelgek, míg összeér a szám,
Epedezve, kéjelegve felmászok reám.
Vén koromba karonfogva sétálok magamban,
Megígértetem velem, hogy ugye nem hagy bajban.
Hajléktalan hajlékomba mindig várlak tégem,
Minimálbér nyugdíjamat megosztom tevélem.
Ha meghalok, a sírom előtt előveszem késem,
A fejfámra a nevem alá eme strófát vésem,
Hogy itt nyugszom én, olvasod te, sajnálkozva látom,
Bár olvasnám én és nyugodnál te kedves barátom.
Ördögszekéren viszem a hamvaim a szélben,
Emlékeim megőrizem, szétküldöm e-mail-ben.
Ami kukac, pond.ro zabál ősi magyar földben,
Tegnap piros, ma meg fehér holnap pedig zöldben.

MOTTÓ

Levágom a hazug gazat,
Vetek helyette igazat,
Felforgatom a világot,
Ültetek bele virágot.
Mire kinyíl, testem por lesz,
Szeretőm az utókor lesz.

KLIPPEL JÁNOS

AKÁCERDŐ PEREMÉN

Akácerdő peremén születtem,
Virágzás volt, hogy világra jöttem.
Akácillat mámorába léptem,
Az élettől oly sokat reméltem.

Tücsökzene madár dala szállott,
Sok kis szöcske járta rá a táncot.
Jött az est, a nap is lejjebb mászott,
Hallgattam a béka szerenádöt.

Arany estét ezüst hajnal váltja,
Szebb ez, mint a Mózes kánaánja.
Akácvirág madárdal a lelkem,
Gyermekkorom így járt el felettem.

Azóta is mindig csak azt várom,
Nyíljon végre a kedvenc virágom!
Tücsökzene szóljon madárdallal,
Koccintsunk ketten a Medárdal.

EMLÉK

Papa kérlek, meséld el nekem
Miért verted el az ülepem
A dinnyét akkor alkonyatkor nem én loptam el
Csak a levét kellett innom büntelen

Nem kérem én, csak azt remélem én
Hogy egy görögdinnyét tesz egyszer élém

Azóta is fáj a sejhajom
Adós vagyok és ezt nem hagyom
Megiszok még egy-két fröccsöt, s újra felhozom
Töltse ki most itt az alkalom

Nem kérem én, csak azt remélem én
Hogy egy görögdinnyét tesz egyszer élém

Papa kérjen most bocsánatot
Hogy felejtsem a régi bánatot
Bár felgyújtottam tyúkólat és szalmakazlakat
De emlékül a dinnye megmaradt.

Nem kérem én, csak azt remélem én
Hogy egy görögdinnyét tesz egyszer élém

A nyolcvan év az elég nagy idő
De megbocsátani még van erő
Azóta már közel fél évszázad elszaladt
De a dinnyehéj a seggemen maradt

Nem kérem én, csak azt remélem én
Hogy egy görögdinnyét tesz egyszer élém

KLIPPEL JÁNOS

BÚCSÚ A PUSZTÁTÓL

Hol tücsök ciripelt az élet vígan sétált,
Most sárga fű, falevél takarja a sétányt.
Madár dala szállt ott, a zöld lomb nőtt dúsán,
Nagy fekete ágak hajladoznak búsan.
Békabrekegéstől harsogott az este,
Miért borít mindent a szomorú csend leple?

Eddig nyílt nekem kertünkben a virág,
Most az undok féreg minden szálát kirág.
Elmegyek, itt hagylak kedves kicsi házam,
Nem vagy már te méltó, hogy benned lakjam,
háljam.

Oda megyek én majd, hol gazdagabb az élet,
Bár az is lehet, hogy nem lelek ily szépet.

Ilyen szép gyermekkort nem adhat egy város,
Mint a rét, a mező, gyönyörű akácos.
Búcsúzom tőletek szomszédok, barátok,
Könnycseppel szememben gondolok ma rátok.
Itt hagyok mindent, itt hagyok mindenkit,
Csak egyet viszek, e pusztá szép emlékét.

Utoljára tőled búcsúzom kis pusztám,
Azért, hogy elmegyek ne haragudj énrám.
Köszönök mindent, amit nekem adtál,
Köszönöm a fészket, amelyben ringattál.
Szárnyaim kinőttek elrepülni vágnak,
Kitárom most őket, indulok világnak.

SEMMI REMÉNY

Sárguló fűbe harap bele ősszel a dér,
Hull le rezege az ágról a sárga levél.
Leszállna a cinege a földre ha volna miért,
Zúzmarát hullajt csak néki az ágról a szél.

Gyászoló varjak ülnek a vén jegenyén,
Tollukat fújja a jéghideg északi szél.
Károgó sarjak nem értik, hogy miért jön a tél,
Miért nem véd mostan a széltől a nyárfalevél?

Szegénylegénynek a vágya szerény,
Két kicsi sünkoca volna a főnyeremény.
Örülne, ha egyet is fogna szegény,
De sárga levél közt a sünkoca semmi remény.

KLIPPEL JÁNOS

EMLÉKKÉP

Szemednek mosolygása simogatja lelkemet,
Arcod selyme arcomhoz ér felgyújtja szerelmemet.
Hosszú hajad holdsugár a hajnali homályba,
Belenőtt a szívembe, mint drót a gyenge fába.

Lennék összes álmaidnak boldogító násza,
Mámorító csókjaidnak édes ananásza,
Simogató szemeidnek örök gyöngyhalásza.

SÜNI MÓKA

Volt egyszer egy süni legény,
Elment nősülni a szegény.
Talált is arának valót,
Ütött-kopott csizmanyalót.

Megcsókolta, megölelte,
Két karjában hazavitte.
Lefektette lány avarba,
És csak akkor jött zavarba,
Mikor a lány ekképp gagyog:
Én egy súrolókefe vagyok.

A törvényszéki vizsgálat eredménye

Az 1887. június 18-án bekövetkezett biskói komptragédiáról és a névszerinti áldozatokról a korabeli lapok közöltek megrendítő tudósításokat. Az elrendelt hatósági vizsgálatok eredményeit viszont egyetlen eddig ismert lap sem tárta a nyilvánosság elé.

Ennek több oka lehet, például a paksi lapok közben megszűntek, nem volt helyi sajtó, az országos lapoknak pedig ez már nem volt hír. Kérdéses még, hogy a tragédiáról szóló későbbi írások, például az 50. évfordulóra megjelent könyv, vagy a Paks Monográfiája miért nem foglalkozik a hatósági vizsgálatok jelentéseivel.

Erre a kérdésre próbáltam választ keresni, és a Tolna Megyei levéltárban kezdtem a kutatást. Az alispáni iratok közigazgatási mutatókönyvében kilenc ügyirat száma van feltüntetve, ám az ügyiratok hiányoznak.

Következő lépésként a Magyar országos levéltárat (MOL) kerestem fel, ahol a BM. Elnöki iratoknál több korabeli, a tragédiáról tudósító táviratot sikerült megtalálni. A táviratokat Perczel megyei alispán küldte Szekszárdról, illetve egy Sönfer alezredes nevezetű, Albáról. Alba helység Székesfehérvárt jelentheti, gondoltam, és be is bizonyosodott, amikor ráakadtam a Szekszárd Vidéke című Tolna megyei lap 1883. évi 10. számában arra a hírre, amely tudósít, hogy székesfehérvári székhellyel 1884-től működni fog a 6. csendőrkerületi parancsnokság, amelynek az 1. szárparancsnoksága Szekszárdon fog székelni. Ezek az információk a csendőrségi iratok felé tereltek, így találtam meg a MOL-ban – P. Szigetváry Éva szak levéltáros közreműködésével a K 150-es fondban az 1887-88-as csendőrségi iratokat, amelyek között szerepel a 7644-es számú Tolna megye alispánjának a jelentése, amelyet alább teljes terjedelmében közlök.

Az alispáni jelentés a törvényszéki vizsgálatok eredményét összegzi, és egyértelművé teszi: a tragédiáért a kompbérlő és révészei a felelősek, mert egy túlterhelt komppal próbáltak átkelni a Dunán.

Az alispáni jelentés azt is kiemeli, hogy a hatóságnál nem lett bejelentve a nagy létszámú búcsúsok átkelési terve. Ezzel a jelentés azt sugallja, ha a hatóság tud a búcsúsok átkelési igényéről, a nagy létszám miatt rendőrségi személyeket küldtek volna a helyszínre, akik bizonyosan megakadályozták volna a komp túlterhelését, és ezzel elkerülhető lett volna a tragédia. Arra a kérdésre, hogy a révbérlőnek, vagy az egyháznak kellett volna bejelenteni az átkelés igényét, a jelentés nem tér ki.

BEREGNYEI MIKLÓS

7644 szám.

alisp. 1887

Nagyméltóságú
magyar királyi
Belügyminisztérium!

A folyó hó 7-én 12.536 sz. a. kelt nagybecsű rendelet folytán a paksi ügynevezett „Biskói” révénél ez évi június hó 18-án előfordult szerencsétlen esetre vonatkozólag a szegszárdi Kir. törvényszék által a helyszínen megírt vizsgálatról felvett jegyzőkönyvekről és a vizsgáló bíró által a vizsgálatnál szakértői minőségben igénybe vett Sziberth Arthur Kir. folyammérnök, Pattantyus János Kir. folyamfelügyelő és Buchmüller Ádám. hajóépítész véleményéből merített és így a szerencsétlenség okát, (mint annak lefolyását feltűntető adatokat) sietek a következőkben tiszteletteljesen összefoglalni:

Folyó év június hó 17-én Spiess János paksi apát-plebános megízente a biskói rév bértőjének, hogy másnap reggel tartsa készen kompjait, mert búcsúsokkal Kálocsára fog átkelni a Dunán. Június 18-án reggel út közben találkozott a búcsúsokkal szintén elindult apát-plebánossal s vele együtt a révhez érve, az apát-plebánost hintájával a rendes szálló helyen beszállította az ott kikötve volt nagyobbik kompra, melybe azonban a nagy számú búcsúsokat nem bocsájtott be, hanem azt lóval az innenső partnak feljebb fekvő pontjára vontatta azért, mivel erős felszél uralkodott s azon esetben, ha búcsúsokkal megterhelt kompot a rendes szálló helyről indította volna el, a szél azt a túlsó parton lévő kiszálló helytől messze lesodorta volna.

A komp felérkezvén a jelzett pontra, ott a part erődítésére szolgáló kőhányás mellett keresztbe állítottott s kötelekkel a parthoz erősítetett oly módon, - hogy egyik sarkát (hátulja) a szálló búcsúsok terhe alatt alább szállva a kőhányásra támaszkodott, másik sarkát (eleje) azonban szabadon maradt. Midőn a kompot el akarták indítani, dorongokkal annak a kőhányáson nyugodott sarkát (hátulját) megemelni, (minek következtében a komp szabadon állott s ennek következtében a szállott emberek súlya alatt még az elindítás előtt mélyebbre szállott másik sarkon 8 eleje) befelé fordult s hirtelen annyira a vízbe merült, hogy a víz a bőrfánál beömlött és ekkor a víz által a parttól már 3 ölnyre elsodort komp a víz beömlése és a megriadt emberek tobulása következtében teljesen elmerült, de ha egy bizonyos távolsáig haladhatott volna is a Dunán, a túlterheltetés s a szélvihar által előidézendő ingadozások folytán út közben okvetlenül el kellett volna merülnie. A szakértők véleménye szerint az is növelte a veszélyt, hogy a kompon sem horgony, sem melléte csolnak nem volt, ezek nélkül pedig szélviharban elindulni nem lett volna szabad.

Arra nézve, vajon az elmerült kompon jelen volt révberő vagy kormányosai tiltakoztak-e az ellen, hogy olyan sokan szálljanak be, vagy hogy valaki őket a veszélyre figyelmeztette volna, - ellentmondásban vannak egymással a révberő és egyik kormányosa, anennyiben az előbbi azt állítja, hogy a keresztben állott komp kortájain keresztül is beugrált embereket figyelmeztette volna, hogy ne szálljanak be annyian, mert a komp nem bír el annyi embert, hanem várják be a túlsó parton lévő és a postával nemsokára áterező kisebb kompot, melyen azután átkelhetnek; a kormányos pedig azt vallja, hogy a révberőt a komp túlterhelésére figyelmeztette, de az azt felelte, hogy hisz csak néhány nap előtt lett kijavítva a komp, meg lehet tehát próbálni, ki bírja-e a terhet. A kihallgatott tanúk közt van olyan, aki a révberő mellett bizonyít és vannak olyanok is, akik látva és ismerve a veszélyt, arra figyelmeztették a révészeket és be sem szálltak; a révberő ellen vallott kormányos azonban nem tudott állítása mellett tanura hivatkozni.

A vizsgálat folyamán kihallgatott apát-plebános vallomásából kiderült, hogy ő a kompon lévő felvont fedetű hintóban ülve, csak akkor vette észre a veszélyt, midőn a megriadt nép sikoltozásai folytán a hintóban felállott. - De ekkor már a víz behatott a hintóba s az elé fogott lovakat is elborította. - Ekkor belevetette magát a Dunába és úszva menekült ki a partra.

- Azt, hogy révbértő figyelméztette volna őt a veszélyre s ő erre azt válaszolta volna, hogy a hívek csak szálljanak be együtt, határozottan tagadja az apát-plébános és erre nézve a vizsgálat nem is nyújt támpontot.

A törvényszéki vizsgálóbíró által kiderített adatok szerint, melyekre a szakértők alantebb következő számításai is alapítva vannak, a veszély pillanatában egy hintó, 3 ló és 348 emberrel volt megterhelve az elmerült komp, beleszámítva a révbértőt és révészeit is, a járási főszolgabírónak az általa a törvényszéki vizsgálat befejezése után folytatott puhatólózásokra alapított zárgjelentése szerint pedig, a fentebb már említett hintón és lovakon kívül és a révészekkel együtt (mindössze 377 egyén) legnagyobb részben búcsúsok és néhány utas / volt az elsüllyedt kompon, kik közül megmenekült 182 egyén, hulla kifogatott és eltemetett 180, eddig még élő nem került 15 hulla.

A szakértők véleménye szerint a komp, melynek hossza 20 méter, fenékszélessége 4.30 mtr. Legnagyobb felső szélessége 5.0 mtr. Néhány nappal a szerencsétlenség előtt kijavítván, teljesen használható állapotban volt és az elmerülés következtében sem szenvedett sérülést, csupán a bőrfá és a tőke közt észleltetett kis repedés, mely azonban oly jelentéktelen, hogy ha a komp a megengedett bemerülésen felül ezen repedésig megterhelhető, az azon beszivárgó csekély víz a komp terhelését a beszállítás és átkelés alatt alig észrevehető módon növeli.

A terhelés által a komp belsejében kihasználható tér 75 m². - Ebből a kocsis és a három ló által elfoglalt 4 m² térfogat levonásával 71 m² tér maradt az emberek számára, tehát egy emberre esett 0,21 m² tér. A szakértők által zsinormértékül vett tudományos megállapítás szerint egy emberre 0,17 m² elegendős. A kompra szállott emberek súlya podgyásokkal együtt átlag 60 kilogrammra tehető, tehát a kocsis és a lovak nélkül csak 295 embert lett volna szabad a kompban szállítani. Tényleg egy hintó 3 ló (kettő a kocsis-éle fogva, 1 pedig a komp vontatására) 348 ember volt a vizsgálat alkalmával a szakértők rendelkezésére állott adatok szerint a kompon. A hintónak és a lovaknak súlya a szakértők által 1700 kilogrammra, a kompban volt embereké pedig podgyással együtt átlag 60 kilogrammra tétetik és így az emberek számára a kompon fennmaradt térfogaton csak 267 embert lett volna szabad elhelyezni.

A komp legnagyobb megterhelési képessége 17736,6 kilogramm, a szakértők által számításba vett megterhelés kocsival, lovakkal és révészekkel együtt 22.580 kilogramm és így a számításba vett túlerhelés 48.434 kilogramm lett. Menthogy azonban a főszolgabíró fentebb érintett jelentése szerint valószínűleg 377 ember volt a kompon, - a túlerhelés az imént kitett 60 kilogrammnyi átlagos súllyal bíró 29 embernek megfelelő összsúllyal nagyobb volt, (mihézt még a szélvihár által felkorbácsolt hullámok is járultak, melyek a szakértőknek már említett véleménye szerint a baj nélkül elindulandó kompnak a szakértők által számításba vett megterhelése mellett is útközben okvetlenül elsüllyesztették volna.

Mendzsekéből kiténik, hogy a teljesen használható állapotban volt, mert néhány nappal a szerencsétlenség előtt kijavított komp elmerülésének fő oka a túlerhelés volt és hogy ez első sorban a révbértőnek és révészeinek rohato fel bűnül, kik gyakorlatilag ismerve a komp hordképességét és látva az uralkodott szélvihart, már a felvontatott kompnak a partra kötése körül követtek el oly nagy hibát, melynek következtében a kőhányásra támaszkodott komp fokenkenti bemerülését nem kísérhették figyelemmel, azután a gondatlanságuk folytán túlerhelt kompot oly hirtelen ledöntötték, el, hogy annak a megrémült emberek tolongása következtében rögtön el kellett merünie, mentésre pedig semmiféle eszköz sem állott rendelkezésükre és így a komp a szélvihár és a Duna sodra által elragadva, a benne szorult és a korlátokhoz kapaszkodva nagy részt a révbértővel együtt megmenekült emberekkel együtt a hullámok által hánygatott mindaddig, míg a rév alatt lévő zátonyra nem került.

Dögül még ki kell emelnem, hogy a búcsúsok átkelése a hatóságnál nem jelentetett be és így ennek nem állott (mögjában az átkelés biztonságára szolgáló rendkívüli rendőri felügyeletéről gondoskodni.

Kelt Szegszárdon, 1887. évi július hó 23-án.

alispán

Solna vármegye alispánja.

7644 szám
alisp. 1887.

Nagyméltóságos
magyar Király
Belügyministerium!

A folyó hó 7-én 42.536. sz. a. Belső nagy-
bírói rendelet folytán a paksi
nevezett „Biskói” névvel az én
noms hó 18-án előfordult me-
cséltlen esetre vonatkozólag a
revidi Kir. Közigazgatás által
helyszínen megajtott vizsgálata
felvett jegyzőkönyvekről és a
gályó bíró által a vizsgálata
szabványai minőségben igénybe
Szilberth Arthur Kir. főjegyző-
nök, Passantjus János Kir.
lyamfelügyelő és Buchmüller
Adám hajószítész véleménye
mentett és nagy a megerősíté-
sége miatt, mint annak lefo-
rást feltüntetése adatszert
tek a Közigazgatásban átve-
teljeseen összefoglalni:

Folyó én június 7-
én Spiess János paksi apai
bíró megjárta a biskói re-

221

ORSZÁGOS I. EVELTÁR
K. 22480

lőjének, hogy ma reggel tartva
 Németországban, mert becsusok-
 nál. Thuloseira fog átkelni a Du-
 main. - Julius 18-án reggel utaz-
 ben találkoztak a becsusokkal him-
 tón elindult apát-plebánszal s ve-
 le együtt a rektor is, az apát-
 plebánszal hintájával a rendes becsül-
 tó helyen lecsatlított az ott álló
 ve volt nagyobbik kőnyelven, melybe
 aramban a nagy seimbe becsusokat
 nem beszéltetve be, hanem azt lá-
 val az immensó partokról feljebb fel-
 nő pontjaira vonatkozva az ott, mivel
 erős felvétel meglátott s azon eset-
 ben, ha becsusokkal megterhelte
 kőnyelvet a rendes becsülte helyről
 indított volna el, a vil árt az
 tulzó parton lévő becsülte helytől
 onnra lecsatlott volna.

A kőnyelvet felérkezve a
 jelzett pontra, ott a part erődite-
 sére valószínű becsülte mellett be-
 részben állították s kőnyelvtől a
 parthoz erősítették sly módon, -
 hogy egyik sarok (hátsó) a becsül-
 tó becsusok terbe alatt alább száll-
 va a becsülteire kimerültek, mi-
 sít sarok (elője) aramban szabadon
 maradt. - Milyen a kőnyelvet el árt-
 tók indították, dorongokkal kelték
 aramban a becsülteire nyugvó
 sarok (hátsó) megemelési, mivel
 kőnyelvtől a kőnyelvet szabadon áll-
 lott s ennek kőnyelvtől a becsül-

Akinek a szíve Máramarosszigetért dobogott

IN MEMORIAM DR. KOVÁSSY ZOLTÁN

Dr. Kovássy Zoltán Orosházán született 1921. szept. 24-én. Szülei : dr. Kovássy Albert és Bertók Jolán Szigeten születtek, Trianon után költöztek át Magyarországra. Az édesapa kívánságára Kovássy Zoltán jogi egyetemet végzett, de az ügyvédi munkánál jobban érdekelte őt a történelem. Élete során számtalan írása jelent meg, mindig valamilyen kevésbé közismert történelmi eseményt dolgozott fel. Több írásában foglalkozik Szigettel, ahol még a nyolcvanas évek közepén rokonai éltek.

E sorok írója egy a Magyar Nemzetben megjelent írása kapcsán, mely a szigeti 1848-as emlékművekről szólt, figyelt fel a nevére. A szerzőnek írt levélben személyes szigeti tapasztalatokkal egészítettem ki a református templom előtt álló obeliszk feliratának megsemmisítését. A kapcsolat néhány levélváltásra terjedt ki, Kovássy Zoltán több írását küldte el nekem. Ezeknek rövid bemutatásával tisztelgek emléke előtt, aki bár Budapesten élt, soha nem szűnt meg a szülőföldjének tekintett Sziget iránt érdeklődni.

Egyik írásában (Magyar Nemzet, 1984. aug. 1.) felidéz egy régi emléket: 1900. nov. 3-án a színészi jubileumát ünneplő Blaha Lujza ablaka alatt a tisztelgő pesti ifjúság soraiban ott volt egyik fiatal jogász rokona is. Az ünneplést a művésznő személyes hangú levélben köszönte meg, a levelet a cikk írásának idején is őrizte Kovássy Zoltán rokonsága Máramarosszigeten. Kovássy megemlékezik nagynénjéről, aki 1981-ben a hozzá írott levelében így idézi fel Bartók Béla gyűjtőútját Máramarosban. : „ Bartók 1913-ban volt először 13 napig a megyében, mialatt 11 helységben több száz dallamot gyűjtött. Másodszor 1922. XI. 22-én tartott Szigeten koncertet.” Majd a cikk így folytatódik: „Nagynéném Felsővisón és Máramarosszigeten élt fiatal korában, s itt élt a Gábor- család is, akikkel baráti kapcsolatot tartott. Ennek felelevenítése során dr. Gábor László, a Budapesti Fővárosi Bíróság nyugalmazott tanácsvezető bírása (Gábor Áron öccsének, Imrének a dédunokája) kiegészítette és érdekes adatokkal pontosította Bartók Béla második máramarosi útját. Mivel a zeneszerző a Gábor-családnál szállt meg, a kiegészítés hiteles: „ Bartók 1922-ben Máramarosszigeten a Szél utca 2-ben (az egykori színház melletti ház) gyakorolt édesanyám zongoráján. Ott lakott, kutató. Édesanyám együtt gyakorolt Bartókkal, aki a Vigadóban (ma is áll az épület, részben mozi, részben múzeum) 1922. nov. 22-én adott koncertet.” Ez alkalommal dr. Gábor László édesapja konferált , és a gyermek Gábor László is fellépett hegedűszólójával. „

Egy másik írásában (Magyar Nemzet, 1983. dec. 28.) 1848-as szigeti vonatkozású eseményt elevenít fel: „1848. december 20-án Bem tábornok győzelemmel fejezte be Zsibón a császáriakkal vívott csatáját. A honvédhadsereg utánpótlását részben már biztosította a Máramarosban megindult hadianyag - termelés, de téli felszerelésben még hiány mutatkozott. Az ágyú-és lőporgyárak lázas szervezése közben érkezett meg a forradalmi kormánybiztoshoz Bem tábornok levele, melyben – a nagy télre figyelemmel- tízezer pár kesztyűt kért a megyétől. Levelét – a rendelkezésre álló adatok szerint – egyik hadsegéde, Szíjártó Antal (akinek fél évvel később Petőfi Sándor volt házassági tanúja) hozta magával Máramarosszigetre. Éppen karácsony volt. Egy szóra megmozdult az egész város. A védelmi bizottmány lefoglalt minden ruhának való posztót, és megindult a lelkes munka. Nem volt különbség nemzetiségek és felekezetek között. Az iparosok az ünnepek alatt együtt szabták a kesztyűket, s a kiszabott darabokat házakhoz adták összevarrásuk végett. A város családjainak hölgyei 48 óra alatt 4000 pár posztókesztyűt

varrtak Bem katonái részére dec. 23. és 24-én. Nyolc nap alatt a kért tízezer pár mind elkészült. Ebben követendő példa mutatkozott meg, olyan tett, melynek előnyét az elkövetkezendő hónapok során élvezte az egész vidék, és hasznát látta az erdélyi hadsereg is.” Kovássy Zoltán a szabadságharc mozzanatait szenvedélyesen kutatta, különösen a Máramarossal kapcsolatos eseményeket. Hosszabb tanulmánya jelent meg az Interpress Magazin 1984. aug-i számában a Lenkey-huszárok máramarosi hazatéréséről. A 48-as múltba visszanyúló hagyományokat őrzött a koltói somfáról, Petőfiről és azokról, akik a költővel kapcsolatba kerültek. A legendás somfáról a koltóiak azt tartották, hogy annak csemetéjét még II. Rákóczi Ferenc idejében ültették. A fejedelem egyik fiatal generálisa, ifj. Teleki Mihály naplójában megőrökíti a zsigóci csatát követő napokat (1705. november 19-24), amikor a kuruc haderő a Koltó szomszédságában levő Kovás faluban táborozott, a fejedelem pedig a várából, Kővár várából naponta „hálni Kovásra megyen”. (Kővár, melyet a nép ma is Rákóczi várának nevez, mára már csak szinte fellelhetetlen romhalmaz, a Lápos mentén csak az találja meg az erdő rejtekében a romokat, aki tudja, mit keresen.) Ennek emlékére ültették a koltóiak a később új legendákat teremtő somfát. Kovássy Zoltán idézi Petőfi barátjának, Teleki Sándor grófnak a visszaemlékezéseiből „...van még egy somfám, kertem ékessége, a római szent birodalmi időkben, melynek árnyéka alatt Petőfi délutáni álmait húzta...” A Kovássy család két tagjának is személyes kapcsolata volt a költővel. Az egyik Kovássy Zoltán dédapjának öccse, Kovássy Sándor, aki követi írnok volt az 1843-ki országgyűlésen, és együtt másolta az akkor még szinte ismeretlen költővel az Országgyűlési Tudósításokat, később közös koltói élmények is összehozták őket. Petőfi 1846 őszén látogatott először Koltóra, miután Nagykarolyban megismerte Teleki Sándort, az egyetlen arisztokratát, akit barátságába fogadott. Azon az őszön a Teleki kastély vendégeit a messze földön híres Pócsi Laci cigányzenekara szórakoztatta. Amikor novemberben új vendég érkezett, maga Liszt Ferenc, és meg akarta hallgatni Erdély leghíresebb primását, Teleki kérésére Kovássy Sándor hozta el Máramarosszigetről szekérral a Gutin magasságait átszelő úton Koltóra a primást és zenekarát. Ezekből a zenei élményekből született Liszt XV. magyar rapszódiaja, a Magasan repül a daru, a Koltói csárdás dallamait megőrökítő zenedarab. Petőfi készült Máramarosba ismét ellátogatni, de ez a Szendrey Júlia megismerését követően már elmaradt. A költő emlékét azonban őrzi Máramarossziget központjában az Iza parti Malomkertig vezető Eminescu utca elején a zeneiskola falán elhelyezett bronz relief. De őrzik emlékét még más, barátaival kapcsolatos történetek is. Kovássy Zoltán elmeséli, hogy dédapja, Kovássy Albert (A Buda ostromában résztvevő debreceni 10. zászlóalj parancsnoka) és Szijártó Antal honvéd-őrnagy, a Piski csata egyik hőse életre szóló barátságot kötöttek a csaták hevében. Az őrnagyot Világos után Máramarosszigeten a Kovássy család bujtatta, ott élt Sándor Lajos álneven 1861-ig. Szijártó Antal 1849. június 5-én vette feleségül a mócok által elkövetett zalatnai mészárlás elől elmenekült Téglássy Lujzát, az esküvői tanúja Petőfi Sándor volt. Kovássy Zoltán nagyapja, (Szintén Kovássy Zoltán) a máramarosszigeti állami tanítóképző igazgatója, az iparosmunkások vasárnapi oktatására alakított Szabad Líceum titkára is volt, lelkesen ápolta a költő kultuszát, Petőfi „népdalait” tanította a dalárdának, maga is közreműködött hegedűjén.

A máramarosi éjszakák virrasztója című írásában emléket állít Simonshicz Ince Piarista-rendi szerzetesnek, aki pályáját Máramarosszigeten kezdte 1778-ban a piarista gimnázium tanáraként, majd 1801-től igazgatója is volt ennek az intézménynek egészen 1807-ben bekövetkezett haláláig. A műveltszerzetes egész élete Máramaros történetének kutatásával forrott egybe, az ő érdeme a megye történeti, földrajzi, természetrajzi feldolgozása. Máramaros történetét két napló-kötetben írta meg (Noctium Marmaticarum Vigiliae) részben latinul, részben magyarul. Mindmáig nem fordították le magyarra, és nem publikálták latin nyelven írt naplóját, melyet 1803-ban gr. Széchenyi Ferenc számára küldött el felajánlva a gróf gazdag gyűjteményének, mely később a ma is róla elnevezett könyvtár alapját képezte.

A kiegyezés után a Máramarosi Múzeumi Egylet elnöke, Várady Gábor kérte el a Nemzeti Múzeum igazgatójától, Pulszky Ferenctől Simonchicz munkáját a híres professzor, Szilágyi István számára. A jegyzetelés, tanulmányozás után a kétkötetes mű visszakerült Pestre, a jegyzetek azonban Szigeten maradtak. Később ezeknek nyoma veszett, az eredeti mű szerencsére megvan, maga Kovássy Zoltán fordított le belőle részleteket.

Simonchicz munkájában Máramaros nevének eredetét fejtegette, lemásolt eredeti középkori okleveleket, melyek a mű megírásának idején még léteztek, ma már azonban nem, de Simonchicznak köszönhetően művében megmaradtak. A munka képmelléleteket is tartalmaz: magának az írónak az arcképét, a szigeti Piarista- rendház és római katolikus templom képét (ma is változatlan) a megye járásokként színezett korabeli térképét, az öt koronaváros pecsétjét, Huszt várának képét. Ez utóbbi azért is jelentős, mert eredeti alakjában, teljes épségében örökölte meg a várat, mielőtt villámcsapás következtében leégett volna. A szerző felsorolja a megye helységeit 1349-től, a megye főispánjait, a só-kamaragrófkokat, várnagyokat, foglalkozik a huszti plébánia és iskola történetével, felsorolja a lelkészeket, tanárokat, ismerteti a máramarosi görög rítusú püspökség történetét. Külön fejezet foglalkozik a máramarosi kenézség intézményeivel, felsorolja a „vlachok” jogait és kötelezettségeit I. Lajos király okmánya alapján. (Ugyan hol lehet ez az okmány, mely Simonchicz idejében még megvolt.) Simonchicz lemásolta az öt koronaváros (Visk Huszt, Técső, Hosszúmező, Máramarossziget) privilégiumait, melyeket 1329-től kezdve Károly Róbert, Nagy Lajos és Zsigmond király adott. A munka foglalkozik a máramarosi sóbányákkal és a bányászok életével is. Megörökíti (e munka elsőként) Közép-Európa első sóvágó sztrájkját 1551-ből. Az erről szóló korabeli okmány, mely még Simonchicz rendelkezésére állt munkája írásakor, szintén nem lelhető ma már fel. E munkában megtaláljuk az 1548-ban kelt *Szigeti Statutumot*, mely jogtörténeti érdekesség, de ezen felül a hozzá fűzött Appendix pontosan felsorolja a szigeti iparosok (vargák, mészárosok, bundakészítők stb.) által végzett munkák és áruk ellenértékét, például: „*Férfinak való könthös subát apro bőrökbül, mellyet a SZüts Mester emberek tsinálnak 125.- pénz, Asszon Embernek való mente Suba denár 40.*”

Kovássy cikke Simonchicz-ról azzal zárul, hogy aki ilyen költői szavakkal tudja magyarázni a történelmet, az megérdemli az emlékezést. De megérdemli az emlékezést az a Kovássy Zoltán is, aki szülei szülőföldjét a magáénak is tekintette, és írásaiban igyekezett megismertetni a világgal Máramarosszigetet. A Sárospataki Református kollégium diákja, a Budapesti Ügyvédi Kamara Tudományos Tanácsának tagja, dr Kovássy Zoltán 2003-ban halt meg.

SERDÜLT BENKE ÉVA 2005.

A kitartás forrásai

ÖTVENHATOS EMLÉKEZTETŐ

„A hűség és kitartás az emberiség alapköve, megtartó ereje.”

– mondja Csiha Kálmán, erdélyi református püspök. A paksi hallgatóság némán issza szavait, a hajdani marosvásárhelyi református lelkész úgy áll itt előttünk, mint hívei előtt a szószéken. Hangja nyugodt, egész lénye indulatmentes akkor is, mikor börtönéveit idézi. Minden szava hiteles. Hat évet ült börtönben 56-ot követően, megjárta Kolozsvár, Marosvásárhely, Szamosújvár, Jilava börtönait, a Duna-delta embertelen munkatáborait vérhassal és hastífusszal. Kislányát hatéves korában látta először szabadulása után.

Ez a magas, szálfatermetű, fehér hajú férfi soha nem vesztette el hitét az emberi jóságban és szeretetben, akkor sem, mikor ennek épp az ellenkezőjét tapasztalta rabtartói részéről. Bizott az emberségben egyszerűen azért, mert másképp nem tehetett.

Arra a kérdésemre, hogy mért volt érintve Erdély szerte annyi lelkész az 56 utáni perekben, azt válaszolja, hogy véleménye szerint ennek két oka lehetett. Egyrészt az, hogy a koncepciók perek vádlottainak szerepére olyan embereket szemeltek ki, akik köztisztvisletben állottak, akikben bizott a nép, akiknek tisztaságához kétség sem fért. De éppen rajtuk keresztül igazolhatta ítéleteit a hatalom, hogy íme, ezek közönséges halandók, aljas érdekből eladják hazájukat, és másokat is erre biztatnak. Ezért aztán példátlanul súlyos büntetéseket szabtak ki rájuk. Általuk igazolták a társadalom előtt, hogy íme, ezek már származásuknál fogva se megbízható elemek. Saját példáját említi, akinek szüleit 1949-ben kitelepítették kényszerlakhelyre, földjüket elvették, kizsákmányolóknak minősítették őket. Az ő személye alkalmas volt tehát arra, hogy bűnbakot csináljanak belőle.

Másrészt a hatalom a történelmi magyar egyházak befolyását igyekezett a lelkészek elleni ítéletekkel még jobban csökkenteni, híveit megfélemlíteni.

Arról beszélgettünk, hogy Romániának kapóra jött 1956, fokozhatta az országban az elnyomást, a terrort, és leszámolhatott - mert már volt ürügye reá - az erdélyi magyarsággal. Az események ismerői többen úgy vélekednek, hogy az egyes csoportok árulóivá vált szekuritátés provokátorok igyekeztek társaikat olyan cselekményekbe hajszolni, melyek államellenes összeesküvésnek minősültek, és életfogytiglani illetve halálos ítéletek meghozatalához vezettek.

Ilyen lehetett a beszercei felkelés terve, melynek vezetőjét kivégezték, vagy ez történhetett a szilágysomlyói vádlottak esetében. Szilágysomlyón 1956. október végén néhányan titokban szervezkedni kezdtek arra az esetre, ha a magyar forradalom áttérjedne Erdélyre is. Csoportvezetőjük Mike András volt, segítője Szabó Zakariás. Lebukásukat egy áruló társuk okozta. Jellemző, hogy a hatalom példát akart statuálni perükkel, mert a nyomozati szakaszban még a budapesti A V H kiküldött emberei is dolgoztak az ügyön. Nagy leszámolásra készültek, az ítéletet 1957. márciusában hozták meg, 7-15 év nehézbörtönt szabtak ki. A vád hazaárulás, kémkedés, tiltott fegyverbirtoklás volt. Később a szilágysomlyói rabokat több más társukkal együtt a Duna-deltában dolgoztatták, itt ismerkedett meg Csiha Kálmán Szabó Zakariással, Kovács Béla plébánossal, Márton Áron püspök egykori titkárával, Páskándi Géza íróval, Vajna József, sepsiszentgyörgyi ügyvéddel.

A kolozsvári „kilencek pere” még ennél is szigorúbb ítéletekkel végződött. A kilenc magyar értelmiségi bűne az volt, hogy Erdély kérdését megfelelően rendező memorandumot juttattak el az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez, bízva abban, hogy ha a magyar kérdés napirendre kerül az ENSZ-ben, az erdélyi magyarság sérelmeire is kitérnek. Ügyükben 1957 szeptemberében a 3-as számú katonai bíróság, Macskássy Pál, kolozsvári főbíró példátlanul szigorú ítéletet hozott. Dobai István, a Bolyai Tudományegyetem nemzetközi jogásza és Varga László, a marosvásárhelyi cserealjai gyülekezet református lelkesze voltak a fővádlottak. Mindketten életfogytiglant és szigorított börtönt kaptak. Komáromi Józsefet és Kertész Gábort 25 év kényszermunkára ítélték, Berecki András 20 év, Garda Ferenc 10 év kényszermunkát kapott. Dobri János teológiai tanárt 6 évre, László Dezsőt és Nagy Józsefet 5 évre ítélték.

A kihallgatáson megpróbálták erdélyi tömegmegmozdulássá szélesíteni az ügyet, a vádlottak azonban minden nyomásnak ellenálltak, másokra terhelő vallomást nem tettek. '6 személy ellen indítottak eljárást, közülük kilencen kaptak súlyos ítéletet. Dobai és hat társát a hazaárulók számára fenntartott börtönökben őrizték embertelen körülmények között. Jilaván, Galacon, Karánsebesen őrzött négyszáz politikai fogoly közül csak negyvenketten maradtak életben.

Dobaiék perét az 56-os megtorló perek közé soroljuk, valójában ők az Erdély helyzetét érintő memorandumot már 1956 nyarán előkészítették több magyarországi értelmiségi szellemi támogatásával, mit sem tudva arról, hogy mi történik majd október 23-án.

Az egyetemisták pere Kolozsváron szorosabban kapcsolódik a magyarországi 56-os eseményekhez, bár az előzmények ez esetben is 56 tavaszára nyúlnak vissza. Ekkor a Bolyai Tudományegyetem diákjai, főleg a bölcsészhallgatók elhatározták, hogy a Házsongárd temető nagy erdélyi halottainak síremlékét (Apáczai Csere János, Josika Miklós, Kriza János, Brassai Sámuel, Dsida Jenő) gondozni fogják. A budapesti események hírére október 23-án este volt egy gyűlés a Képzőművészeti Főiskolán, a rádióhallgatás nyomán a diákok véleményt nyilvánítottak a budapesti eseményekről. Még aznap éjjel letartóztatták szabad véleménynyilvánítás miatt Balázs Imrét és Tirnován Videt.

Ezzel párhuzamosan a Bolyai Tudományegyetem diákszövetsége összeállította a diáktanács programját, mely magába foglalta a már korábban megfogalmazott egyetemi oktatás megreformálását célzó követeléseket. Azonban az események más fordulatot vettek, az összeállított pontokat a diákközgyűlés elé már nem tudták vinni.

November 1-jén az egyetemi ifjúság több csoportba szerveződve a házsongárdi temetőben megemlékezést tartott. Dávid Gyula, kolozsvári irodalomtörténész a Páskándi Sebők Annának adott interjúban elmondja (Megjelent a Kortárs 2001. októberi számában), hogy ezt a halottak napi megemlékezést a Szecuritáté úgy értelmezte, hogy a forradalomban elesett diákok emléke előtt tisztelegnek az egyetemisták. Ezt a vádat táplálta, hogy egyik-másik fiatal fekete szalagot és kokárdát viselt, és a Bartis Ferenc vezette csoport a Székely himnuszt is elénekelte.

A hatóságok egyértelműen tüntetésről beszéltek a kihallgatások folyamán Dávid Gyula, fiatal tanársegéd szintén ott volt a temetői megemlékezésen. Aztán vádlott, majd fogoly, később rabtárs Szamosújváron Páskándi Géának, Bartis Ferencnek, Bereczki Andrásnak. Együtt élték át az embertelen körülmények miatt kitört börtönlázadást is. A temetői jelenlét és más cselekmények miatt több egyetemista súlyos büntetést kapott. Balázs Imre 7 évet, Varró János, az egyetem fiatal magyar szakos tanársegéde 16-ot, Páll Lajos, a Korondon élő festő-költő azért kapott 6 évet, mert 56-os magyarországi újságokat olvasott, és adott tovább, Péterfi Irén bölcsészhallgatót azért ítélték el 10 évre, mert lemásolta és terjesztette Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című versét.

A rabok egy részét a különböző börtönök után a Duna deltába, Peripravára majd Griu Kolóniára vitték. Itt épített együtt gátat Páll Lajos, Páskándi Géza, Dávid Gyula, Csiha Kálmán. Embertelen körü-

mények között éltek, Páskándit az alkotás, a fejben történt versírás, majd a szöveg memorizálása, Csiha Kálmánt a hite, emberi tarása emelte rabtartói fölé, akik besúgónak akarták aljasítani. Fény a rácsokon című könyvében olvashatunk minderről.

Szenvedésük ma már történelem, de a fiatal nemzedéket íróit is megihlette élettörténetük, Vári Attila például elmondja, hogy a Cselédfarsang című regényében felhasználta a Páll Lajostól hallott fogságtörténeteket.

Temesváron 1956. október 23. hírére a Műegyetem mechanikai tanszékének diákjai október 30-ra összehívták a temesvári diákok közgyűlését. Itt elítélték a budapesti események hírének meghamisítását, a román gazdaság kirablását a Szovjetunió által, a szovjet csapatok jelenlétét Románia területén, mindezt egy 12 pontos memorandumba foglalva.

A megtorlás, ami ezután következett, a hatalom félelméről tanúskodott: több mint kétezer diák letartóztatása, internálás a nagybecskereki szovjet laktanyába, 32 ítélet. A város az ostromállapot napjait élte, az egyetemi bentlakásokat hadsereg őrizte, az orvostanhallgatók bentlakását fegyveresek ostromolták. A diákok között magyarok, románok, szászok, szerbek voltak.

Kevésbé ismert, de Bukarestben is volt diáktüntetés. 1956. november 5-én a bukaresti diákok nagygyűlést szerveztek az Egyetem téren, melynek célja a szolidaritás kinyilvánítása volt a magyar forradalommal. Ez az egyetem tér sok mindent látott a későbbiekben is. Például azt, hogyan ütlelik rendcsinálás végett az Iliescu által a fővárosba szállított bányászok az egyetemistákat 1990 nyarán, hogyan verik szét a szellem fellegvárát, az egyetemeket. 56-ban a diákok tervezték a szovjetek jelenlétének elítélését, ki akarták fejezni tiltakozásukat a letartóztatások miatt. Egy besúgó árulása miatt azonban a gyűlésre már nem került sor, a szervezőket letartóztatták. Államellenes cselekedettel vádolta őket a katonai ügyészség. A vádlottak között volt az észak erdélyi születésű, későbbi neves író, Alexandru Ivasiuc (1977-ben a bukaresti földrengés áldozata lett), Paul Goma, a későbbi polgárjogi harcos és európai hírű emigráns író, akit a Ceausescu időben kitoloncoltak hazájából az 1977-es Charta tiltakozó mozgalom támogatása miatt. Ítéletet 1957 áprilisában hoztak, több évi börtönnel sújtották a diákokat, akik kiszabadulásuk után is megfigyelés alatt állottak, meghurcolásuk 1989-ig tartott.

A romániai hatalmi rendszer semmiben sem különbözött a magyarországitól, nem kötötték életkorhoz sem itt, sem ott a büntetéseket. Mansfeld Pétert 16 évesen ítélte halálra az „emberséges” bíró, aztán ki is végezték tizennyolc évesen. Nagyváradon, Kolozsváron középiskolás fiatalok ellen hoztak ítéleteket. A 35 elítélt IKES tag (Illegális Kommunista Ellenes Szövetség) mind kiskorú volt. Akadt köztük 14 éves is. Veres Zoltán, Palocsai Zsigmond, a későbbi ismert írók és társaik a felnőttekkel együtt raboskodtak Szamosújváron. Bűnük az volt, hogy röpcédulákat gyártottak, melyekben igazságot követeltek.

Már minden múlttá vált, a tankönyvek lapjaira szorult történelem. De 1956 októberében minden évben szívünkben ég, és az ősz számadásra késztet. Arra a kérdésre, hogy megbocsátott-e azoknak, akik ide juttatták, Dávid Gyula válasza ez volt: Ezek az emberek számomra nem léteznek, egyszerűen leírom őket. Csiha Kálmán püspök úrral a megbocsátásról, a rehabilitálásról beszélgettünk. Rehabilitálás nem volt Romániában, mondja, ha csak az nem, hogy a még élő mártíroknak néhány ezer lejes nyugdíj-kiegészítést adtak. A hivatalos minősítés azonban nem változott: hazaáruló, államellenes összeesküvő minden 56-os. A kivégzett Sas Kálmán református lelkésznek ezekben az években Érmihályfalván emléktáblát akartak állítani a rá még emlékezők, tisztelői. Az engedélyt megtagadó hatóság érve ez volt: Annak a hazaárulónak? Hát így állunk a rehabilitációval. A megbocsátás azonban keresztényi kötelességünk. Ez egy emelkedett nemzet lelki egyensúlyához tartozik. Egy nemzet úgy boldog vagy boldogtalan, ahogyan a belső világa rendben van. Ha ez nem szilárd, a nemzet széthull darabokra. Egy nemzeti ébredésre van szükségünk, egy Isten szerinti magyarságra – zárta szavait Csiha püspök úr.

A börtönökben túlnyomó részt magyarok raboskodtak, éltek és haltak. Sok ezer családot, egész Erdélyt meggyötörte az 1956-os forradalom után következett megtorlás. Így vált eggyé a magyarság szenvedésben és számtalan halálban határon innen és túl.

Igaza lenne Adynak, hogy a magyarságot a szenvedés erősíti és tartja össze?

Erdélyi ötvenhatos mártírok

SZOBOSZLAI ALADÁR római katolikus lelkész 1925. január 25. Temesvár – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
ÁBRAHÁM ÁRPÁD római katolikus lelkész 1914. Sepsibükszád – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
BÁRÓ HUSZÁR JÓZSEF földbirtokos 1912. Abafája – 1958 Arad, börtön
ORBÁN KÁROLY földbirtokos 1888. július 6. Mezőmadaras – 1958. szeptember 1. Temesvár, börtön
DR. KÓNYA ISTVÁN BÉLA ügyvéd 1915. Gyergyószentmiklós – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
FANTANARU ALEXANDRU ügyvéd 1887. Szemlak (Arad megye) – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
TAMÁS IMRE tanító 1907. szeptember 7. Csíksomlyó – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
TAMÁS DEZSŐ tisztviselő 1901. Csíksomlyó – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
LUKÁCS ISTVÁN JÓZSEF kereskedő 1920. február 20. Pécska – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
ORBÁN ISTVÁN tisztviselő-földműves 1907. Csíksomortán – 1958. szeptember 1. Arad, börtön
SAS KÁLMÁN református lelkész 1904. április 17. Dálospetri – 1958. december 2. Szamosújvár, börtön
DR. HOLLÓS ISTVÁN hadbíró százados tanár 1907. Érmihályfalva – 1958. december 2. Szamosújvár, börtön
TEODOR MARGINEANU hadnagy 1932. – 1957. június 26. Szamosújvár, börtön
SZÍJGYÁRTÓ DOMOKOS molnár 1933. április 25. Ozsdola, Háromszék – 1959 Szamosújvár, börtön
MOJSZESZ MÁRTON hallgató 1941. április 20., tiltott határátlépés miatt hét év börtönbüntetést kapott, amnesztiával 1964-ben szabadult, a brassói pártszékház előtt 1971. május 17-én felgyújtotta magát.
BÍRÓ KÁROLY földműves 1941. december 8. Csíkszenttamás – 1963-ban agyonlőtték szökés közben.

Az adatokat összegyűjtötte Tófalvi Zoltán, marosvásárhelyi újságíró.

A cikkben felhasználtam az Erdélyi Magyarság 2001-es évfolyamának számainak adatait.

2001 novemberében Csiha Kálmán püspök úr könyvének bemutatójára érkezett Szekszárdra, majd Paksra. A fenti írás a vele való beszélgetés alapján készült.

SERDÜLT BENKE ÉVA 2001.

„... És mint az ékszer is holt kincs a láda fenekén,
életet akkor kap, ha viselik;
a népdal is mennél többekké lesz,
annál nagyobb lesz világító és melegítő ereje.”

(Kodály Zoltán)

A népzene megismertetése, megszerettetése

Különleges, magával ragadó hangulatnak, felejthetetlen élménynek lehettek részesei mindazoknak, akik ott voltak a paksi Vetővirág Népzenei Együttes jubileumi koncertjén 2009. május 8-án este a Dunakömlődi Faluházban.

Az együttes öt éves fennállása alkalmából rendezte a népi hagyományokat őrző, tisztán csengő dallamokban gazdag estet, ahol vendégként fellépett a Bölcskei Néptánc Együttes, a paksi Kalinkó Citeraegyüttes és a különböző népzenei hangszeren játszó Számel Péter.

A Vetővirág együttes tagjai: Madács Györgyné Pados Magdolna, Nagy Mariann, Berta Alexandra, Vájer Attila, Fink Gábor, Miklosik István és Kovács Lajos, a zenekar vezetője. A koncertet követő napokban egy kis beszélgetésre ültünk le az együttes néhány tagjával, felidézve, újra átélve a fergeteges jubileumi koncert hangulatát, izgalmát és emlékezve az öt évvel ezelőtti alakulás időszakára.

– *Miért éppen Vetővirág a nevetek?* – *kérdem a körülöttem ülő éneklő, citerázó tagokat.*

– Először a Nefelejcs nevet akartuk felvenni, - meséli Kovács Lajos - de rá kellett jönnünk, hogy abból nagyon sok van országsszerte. Ezek után paksi vonatkozású nevet kerestünk. Farkas Sándor - aki akkor Pakson élt - ajánlott a Paks környéki védett növényekből, s közülük a Vetővirág került ki. Ez egy kistermetű, a narciszokra emlékeztető sárga virágú növény, ami a nevét onnan kapta, hogy a virágai az őszi vetések idején nyílnak.

– *Mi is történt öt évvel ezelőtt? Hogyan lettetek együttes?*

– Baráti alapon kezdtünk zenélni – emlékezett vissza Lajos. – Amikor 2004-ben összeállt a csapat, akkor Berta Alexandra, Számel Péter, Fink Gábor és jómagam voltunk az alapítók. Alexand-

ra, Gábor és én citerán játszottunk, Péter pedig más-más népi hangszeren. Zenekarrá alakulásunk tulajdonképpen néhány hónappal később külső indíttatásból fakadt. Akkoriban szervezett Birinyi József népzene kutató és Pados Ferencné zenetanár Bölcskén egy népzenei konferenciát, ahol Bölcske és környéke népzeneje volt a téma, és oda meghívtak bennünket. Ezen alkalommal társult hozzánk Pados Ferencné Magdika, az ő lánya Madácsné Pados Magdolna és Nemes András. Nagy tapsot kaptunk és biztatást a folytatáshoz. Birinyi József kifejezte elismerését, mi szerint jó úton haladunk, és javasolta, hogy alakítsunk együttest. Később Nagy Mariann, aki a paksi zeneiskolában tanult énekelni, zongorázni, furulyázni, és miután Szegeden befejezte egyetemi tanulmányait, visszatért Paksra és csatlakozott hozzánk. Két évvel ezelőtt Alexandra felvételt nyert a Zeneakadémia Népzene szakára. Párját, ki az életben és a zenélésben is társa, elhozta hozzánk és ezzel a zenekar kiteljesedett. Miklosik István a citerán kívül furulyán, kavalon és egyéb fúvós népi hangszeren játszik. Egyébként ő is, mint Alexandra több neves népzenei díjjal büszkélkedhet. Egy évnyi zenélgetés után már ismertek bennünket a környéken – mesél tovább lelkesen Lajos. - Az első bemutatkozásunk a gyapai falunapon történt. Többször előfordult, hogy nem teljes létszámmal léptünk fel, hisz mindig volt valaki, akinek más elfoglaltsága miatt kellett távol maradnia a fellépéstől.

– Milyen gyakran találkoztok?- kérdezem Lajost
– Hetente egy alkalommal jövünk össze, és az úgynevezett kötelező feladatok után - amikor valamilyen programra készülünk - ki-ki belekezd a maga kedve szerinti zenélésbe. Akkor öröme megy. Szabadprogram, s közben új dalokat nézgetünk.

– És Mariann, számodra mit jelent a csapatban zenélni, énekelni?

– Én nagy örömmel jöttem és jövök ma is ide – csatlakozik a beszélgetéshez Nagy Mariann. – Ahogy idejárom, néha elkísért párom, Vájer Attila is. Egy idő után ő is kedvet kapott az énekléshez, de szerepelni sokáig nem akart. Aztán szép lassan ő is a csapat tagja lett, és együtt járunk a feladásokra.

– Gimnazista koromban négy évet töltöttem a népzene tanulásával. Kezdetben a Pántlika, majd a Kalinkó együttes tagja voltam. Nagyon megszerettem a népzénet – meséli örömmel Mariann. – Mikor az egyetemi tanulmányaim után visszatértem Paksra, akkor újra hiányát éreztem a zenélésnek, éneklésnek. Most boldog vagyok, hogy egy jó csapathoz tartozhatom, kikkel jó az együtt töltött ki-

kapcsolódás. Számomra nemcsak a népzene, de az egész magyar kulturális örökség hihetetlenül szép dolog. Jó ennek részesének lennie, és tudni, hogy hordozzuk magunkkal, és nem hagyjuk elveszni. Szerintem ez rendkívül fontos dolog. Amikor megalakulásunk után szóba került, hogy komolyabb formában, egyesületként működne – tér át a téma egy másik oldalára Mariann - akkor felmerült bennünk, hogy elveszne a kötetlen örömezenélés

érzése, a spontán együttjátszás természetessége. El is döntöttük, hogy inkább maradunk együttes, mert ennek nem a pénzről kell szólnia. Így magunk maradhatunk, saját magunkat formálhatjuk. Ha pénzt csatolunk a működésünkhöz, akkor elveszíthetjük értékeinket, és mi magunk is elveszhetünk a kötöttségek, formalítások útvesztőjében.

– Van kedvenc népzenei területed? – kérdezem Mariannt.

– Amikor több területet megismer az ember, akkor rájön, hogy sok hasonló dallam él. Megvannak a jellegzetes tájegységek, de van közöttük átjárás, ettől lesz igazán megkapó és kerek egész a néphagyományunk.

– Magdika, zenetanárként milyen egy népzenei együttes tagja lenni? – fordulok Madács Györgynéhez.

– A bölcskei népzenei konferencia óta mondogatja édesanyám, hogy aki a Birinyi Józsefnél tanult és a környékben lakik, annak muzsikálni kell. Most már valamennyien elmondhatjuk magunkról, hogy tanfolyam vagy tábor keretében tanultunk Birinyi Józseftől. Nagyon szerencsésnek mondhatom magam – meséli mosolygó arccal Magdika -, mert a munkám egyben a hobbim. Én erre nagyon büszke vagyok. Szeretek muzsikálni, főleg így együtt nagy öröm. Jó kiszakadni egy adott, megszokott környezetből és áttérni egy kis időre egy másikba, ahol kötetlenebbül, szabadabban zenélhetek. A munkámban, a zenetanításban is örömet lelem, hisz szeretem a gyerekeket és a zenét is, de ez a zenélés itt teljesen más.

– És Neked Gábor – kérdezem Fink Gábortól – mit jelent ebben a csapatban zenélni?

– Én csak egyetérteni tudok a többiekkel. Minthogy örömenéről van szó, a hét egy napján a munka szigorú ritmusából, az ún. malomkerék-ből való kimozdulást jelenti. Amikor összejövünk, az mindannyiunk számára öröm. Előfordul, hogy inkább a beszéd kerül előtérbe, ez főleg nálam esik meg, és ilyenkor a hangszer mellőzve lesz. Jó

dolog elbeszélgetni, hisz egy baráti közösség vagyunk. Előbb elmeséljük, hogy kivel mi történt, és csak utána csapunk a húrok közé. Én általános iskola ötödik évétől Gutai Pista bácsi tanítványa voltam – idézi fel Gábor a múltat. - Aztán következtek a továbbtanulás évei, távol a várostól. Később én is Birinyi József tanítványa lettem, és gyerekekkel foglalkoztam. Pakson, Dunakömlődön és Kajdacson is voltak általános iskolai tanítványaim. Szerettem velük foglalkozni. Én néhány évvel ezelőtt kerültem kapcsolatba Lajosékkal, és örülök, hogy így össze tudtunk állni. Egyszer Birinyi József – aki a népzene mellett számos dologgal foglalkozik, és többek között filmstúdiója is van – az atomerőműben forgatott filmet, és itt újra találkoztam vele. Akkor ő javasolta, hogy Kovács Lajossal és Pados Magdikával alakítsunk egy együttest. Ezek után kerestem meg Lajost, aki már akkor Mariannal együtt a Kalinkónak oszlopos tagjai voltak. Összeállt a csapat, és azóta szorgalmasan zenélünk.

– A zenei anyagot, az új dalokat honnan merítitek?

– Hol egyikünk, hol másikunk hozza az új dalokat – magyarázza Gábor – A nyári táborok egy hete alatt is sok új anyag elhangzik, és Magdika is sokat hoz az iskolából.

– Nekem is van jó néhány népzenei könyvem – egészíti ki az elhangzottakat Lajos – és Magdikának is van számos ilyen kiadványa. Pötyögtetjük, énekeljük az új dalokat, amik aztán kiforrnak magukat. Dalcsokraink maximum hatpercesek, és négy-öt dalból állnak. Van bennük lassú, gyorsabb és csattanós a végén. Valamennyien ismerjük a népdalcsokor összeállításának szabályait, hisz kellő szakmai ismeretekkel rendelkezünk. Mindannyian folyamatosan fejlesztjük tudásunkat. Hárman – Magdika, Gábor és én – elvégeztük a zenekarvezetői tanfolyamot. A különböző képzések és a nyári táborok nagyon jó lehetőségek arra, hogy tudásunkat, ismereteinket bővítsük. Magdika oktat is citerát, Gábor és én citerán játszunk. Nekem titkos vágyam, hogy tekerőlanton megtanuljak játszani. Nagyritkán, csukott ajtók mögött – mert gyakorlás idején különösen elviselhetetlen nyekergő hangja van e hangszernek – néha előveszem a tekerőlantomat, és gyakorolgotok rajta.

– *Hány fellépésetek volt? – kérdezem az együttes tagjaitól.*

– Egy kis albuma gyűjtjük a fellépéseink emlékeit, a képeket és híradásokat. – válaszolja Lajos. –, de még nem számoltuk össze szerepléseinket. Ennyi idő után most már elmondhatjuk, hogy hagyományosan fellépünk a cseresznyési, dunaszentgyörgyi és paksi szüreti napokon, a paksi hagyományörző napokon és a kertbarátok által szervezett tőknapon, a kalocsai paprikanapon, a bátai keszgefesztiválon, de adtunk már műsort a magyarorszáki szalmafesztiválon, csátaljai, törteli, veleméri, kaposvári és budapesti rendezvényeken. A Paksi Orosz Klub szervezésében felléptek már Oroszországban, ahol Voronyezsben adtak nagy sikerű műsort a Bölcseki Néptánc Együttessel.

– Csokrainkkal kapcsolatban – szól hozzá a beszélgetéshez Gábor – nemcsak tájegységekről beszélhetünk, hanem témában is változatos kínálatot adunk. Repertoárunkban szerepelnek boros dalok, katonadalok, de karácsonyi és március 15-i dalok is.

– Amikor a fiúk énekelnek – meséli Mariann – akkor a közönség soraiban ülő idős bácsik tekin-

tetében látni, hogy felismerik a dalokat, amiket talán egykoron ők maguk is énekeltek. Ezek nagyon mély és megindító pillanatok. Igyekszünk színes kínálatot nyújtani, és erre tekintettel összeállítottunk kalocsai, alföldi és baranyai dalokat, és a közeli tájegységek közül például madocsait.

– A másik oldalunk – meséli Gábor –, hogy népszokásokkal kapcsolatban gyerekeknek tartunk foglalkozásokat. A daltanítás mellett szót ejtünk az aktuális népszokásokról (pünkösöd, húsvét, aratás, szüret stb.) és népi játékokkal színesítjük a programunkat.

– *Hogyan készültetek a koncertre?*

– A Városi Művelődési Központ munkatársa, Fodor Melinda már másfél-két éve mondogatta, hogy rendezzünk egy bemutatkozó estet, de mi mindig halasztottuk. – mondja Lajos – Mire eljött az idő, akkor a művelődési ház nem tudott termet biztosítani. Így kerültünk a Dunakömlödi Faluházba, ahol kellemes, családias hangulatú, jó hangzású koncertet adtunk. A meghívót és plakátot magunk terveztük, készítettük, ami főleg Mariann keze munkáját dicséri. Készültünk képkivetítéssel is. Összegyűjtöttük valamennyi képet, amit készítettünk a kezdetektől, és ezeket folyamatosan vetítettük a koncert előtt és után is. Volt köztük olyan is, ami nem publikus képnek készült, de azokon is mi voltunk, az élethelyzeteinket ábrázolták.

– *Miként nyugtáztátok az estet?*

– Nem gondoltuk volna, hogy ekkora feladatot, ilyen sokrétű, fáradságos munkát jelent – idézi fel a szervezés pillanatait Gábor. – Mikor végre összeállt a hely és idő, akkor a műsor került napirendre, a dalok, csokrok kiválasztása, a program színesítése (táncosokkal, régi társakkal), a közönség vendéglátása (zsíros kenyérrel, házi süteménnyel, paksi borral, bodzaszörppel) aztán a terem berendezése, a székek elhelyezése. A koncert reggelén kimentünk a faluházba, mindent elrendeztünk. Jól el is fáradtunk, majd közösen megebédeltünk, aztán pihentünk egy kicsit, és négy órára már mentünk is vissza. A műsor hat órakor kezdődött, és rendkívül jól sikerült. A vendégek láthatóan jól szórakoztak, jól érezték magukat, és elég sokáig velünk

maradtak. Másnap reggel úgy ébredtem – meséli nevetve Gábor -, mint aki egy lakodalomból tér magához. Az egésznapos talponállás, az izgalom, a szervezés, a fellépés, utána a gratulációk fogadása, mind-mind megtette hatását. Kellemesen elfáradtuk, de nagyon örültünk, hogy nagy siker kísérte a koncertet.

– Először száz széket raktunk be a terembe – meséli Lajos - aztán még ötven székkal kipótoltuk. Nagy örömeinkre még ez sem volt elég, rengetegen jöttek, és sokaknak állni kellett.

– Én már előre mondtam a többieknek – veti közbe Gábor – hogy nagyon sajnálom azt az ötven embert, akinek végig állnia kell. Nem hittek nekem. Nem hitték, hogy ennyien eljönnek. Végül is igazam lett. Körülbelül ötvenen végigállták a koncertet.

– Álomban sem mertem volna gondolni, hogy ilyen sokan eljönnek – mondja Lajos. Mi is éreztük, de a visszajelzések is igazolást adtak arra, hogy rendkívüli hangulatot teremtettünk. Sokaknak járt a lába, néhányan énekelgettek, dúdolgattak. Az idősek, kiknek ismerősek voltak a dallamok, kérdezték, hogy honnan vettük ezeket a szép régi dalokat. A többség nem ismerte az elhangzott számokat, de nekünk az a célunk, hogy a népzene megismertessük, megszeretessük. A plakátunkon van egy idézet, ami egyben az ars poétikánk, ez pedig a népzene megszerettetéséről,

megismertetéséről szól. Akik ott voltak, hallhatják, és elmondhatják, hogy ezek a dalok értékek.

– Ha egy gyerek azt mondja egy dalra, hogy én ezt már hallottam, nekem ez ismerős, akkor az már jó – szól közbe Mariann. – Aki pedig igazán érdeklődik a népzene iránt, általunk talán megismerheti egy kis szegeletét ennek a hatalmas örökségnek.

– Terveztünk daltanítást is – említi Lajos, – ki nyomtattuk papírra a dalokat, de bátortalanok voltunk, és nem mertük kiosztani, mert nem tudtuk, hogyan fogadja a közönség. Mint később kiderült, néhányan várták, szívesen részt vettek volna a közös éneklésben. Összegezve a rendezvényt, hiányosságként könyvelem el magamnak, és nagyon sajnálom, hogy megelégedtem Farkas Sándor botanikus meghívásáról, aki a nevünk kiválasztásában segédkezett. Sokaknak vagyunk hálásak, akik valamilyen módon hozzájárultak koncertünk sikeréhez. Köszönjük koncertünk műsorvezetője Radicsné Böbe készséges közreműködését. Köszönjük a faluház vezetője, Faragóné Aliz és munkatársai rendkívüli segítőkészségét, a nagyon szép búbos kemencés díszlet elkészítését. Köszönjük a VMK támogatását, és a Sárgödör Téri Présház-tulajdonosok Egyesületének azt a húsz liter bort, amivel a koncert után közönségünket megkínálhattuk. Köszönjük vendégeinknek, hogy elfogadták a meghívást. Reméljük, mindannyiuk számára emlékezetes szép élményt nyújtott a koncertünk.

További sok sikert, örömteli zenélést kívánok!

LOVÁSZINÉ ANNA

Utak és állomások

KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ A PAKSI KÖNYVTÁR GALÉRIÁBAN 2009. 09. 11-ÉN

“Egy műnek a való értékét csak maga a mű mondhatja el, mások csak beszélhetnek róla.”

(Egry József)

Nem is lehet vitatkozni Egry József fenti állításával, meg sem kíséreltem megítélni a kiállított művek valós értékét, hiszen hogyan és miben is állapíthatnánk meg az alkotással töltött sok-sok órát, honnan is láthatnánk bele egy-egy ékszer vagy tűzzománc kép elkészültének aprólékos, az ötlettől a kivitelezésig sokszor gyötrelmes fázisaiba, és ez hogyan tehetnének mérhetővé? Laikus módon ezt nem is lehet, de szeretettel beszélni, elmélkedni a kiállított művekről annál inkább.

Előljáróban azonban beszéljünk a két rendkívüli művészről Oláh Erikáról és Eisenmayer Jenőről! Az ő ihletett, tehetséges munkájuk eredménye

e reprezentatív Utak és állomások címet viselő kiállítás.

Oláh Erika 1989 óta foglalkozik tűzzománccal. Útja Budapestről Sárszentlőrincre vezetett. Ott rendezkedett be egy szépen rendbe hozott, békét, nyugalmat, belső harmóniát árasztó kis házba. Kicsit kiszakadva a világból, csak a mesterségének szenteli a mindennapjait. 1990 óta került tűzzománc képeivel a keresztútúzba, különböző szakmai zsűriek minősítik alkotásait. 1991-től állít ki rendszeresen. Képei megtalálhatók külföldön és itthon is.

Az imént említett kis házikó műhelyéből azonban alig féleve felhangzik egy – eddig Sárszentlőrincen ismeretlen – hang. A kacagó

gerle is elhallgat egy pillanatra, mert Eisenmayer Jenő, Jenci domborít, azaz kis kalapácsával kitaróan püföli a szurokágyba helyezett nemesfém-lapocskákat. Néha a leveli béka brekkeg csak bele méltatlankodva, talán riválistól tart.

Eisenmayer Jenő harminc éve ötvös ékszerész-ként tevékenykedik. Foglalkozik divatékszerek készítésével, a szecesszió és más korok ékszereinek újra alkotásával és az aranyműves szakma minden ágával.

Mikor az imént azt mondtam, hogy két rendkívüli művészről van szó, egyáltalán nem túloztam, hiszen két olyan emberről beszélünk, akik komoly szakmai sikereket tudhatnak maguk mögött, ám nem veszítették el kísérletező kedvüket. Alázattal, hittel és kitartó szorgalommal dolgoznak, tökélyre csiszolva mesterségüket, feszegetve mesterségük és önmaguk határait.

Az átlagművész mindig a mások munkájánál akar különbet csinálni, az igazi tehetség a sajátjánál.

*“Aki alkot, visszafele nem tud lépni -
s ha már kinőtt minden ruhát,
meztelenül borzong a végtelen partján,
míg fölzárkózik mögé a világ.”*

(Szilágyi Domokos: Bartók Amerikában, részlet)

A mai kiállítás művészi útja Sárszentlőrincen találkozott és ezen az “állomáson” egymásra figyelő, szeretetteljes, kéttagú alkotó közösség jött létre.

Egymás mesterségének, a másik személyiségének abszolút elismerése, és talán egy kicsit önfeladás is, mikor a másik művészetét befogadó módon ötvözik a különböző technikákat egy harmadik, közös cél érdekében.

Jenő domborít, Erika éget.

Komolyan és játékosan alkotnak. Szinte minden művészetté válik körülöttük, és nemcsak a kezük munkája által, hanem az is, ahogy példaértékűen élik mindennapjaikat, szerves részét képezve Sárszentlőrinc értékes, kicsiny közösségének.

„Különbségek és azonosságok” címmel született az első közös műalkotás, ami egy lomtanitásból szerzett íróasztalfiók-lap motívumára egy-egy külön álló improvizáció. Ebben a képben jól látható a két különböző kézműves technika, és az is, mikor egységgé válik. Ezek a műtárgyak, képek mesélnek. Valakiről, akinek már nem is kellett ez az íróasztallap, valakiről, illetve valakikről, akiknek kellett, ha nem is úgy gondoltak rá, mint egy használati tárgyra...

(A megrepedt korsó meséje?)

A kiállított képek, ékszerek mindegyike kézzel készült remekmű. Sok-sok tényező befolyásolhatja a végeredményt. Ezért minden darab egyszeri és megismételhetetlen. Az alkotók részéről minden darab folyamatos koncentrációt igényel, hiszen nag a hibalehetőség. Ettől a fegyelemtől, figyelemtől olyan értékesek. Ezer éve nem változott a technika, talán minimálisan az eszközpark.

Ez azt jelenti, hogy tökéleteset alkotni nem lehet, vagy ha igen, csak így: az ember tökéletlenségével.

Lehet, hogy a jelenlévők közül ma először találkozik valódi kézműves remekekkel. Tessék szépen, nyugodtan megszemlélni, és megjegyezni őket, hogy megkülönböztessük a silány utánzatoktól! A mai, mindent másoló “olcsón és gyorsan” parancsszóra működő világunkban időzzünk el kicsit ezen a kiállításon, mert az itt kiállított ékszerek között – még, ha hasonlítanak is egymáshoz –, nincs két egyforma!

A motívumokat meg lehet tanulni, de a variációk száma végtelen, mint a zongora billentyűin a hangoké. A mű jellemzi a művészt, minden alkotás egy kis névjegy. Ezúttal az a fantasztikus, hogy két látásmód, közös értékrendben válik egy művészetté.

Művészetté, amely az önmagával és a természettel összhangban lévő ember legméltóbb tevékenysége.

De a művész nem csak a saját örömét hivatott szolgálni. A hölgyek gondolom, örülnek az itt kiállított ékszereknek, és tetszésüket lelik a kiállít-

tott képekben. Új fogalmakkal ismerkedtem meg én magam is. Varkocskorong. Annyira megtetszett, hogyha lenne varkocsom, biztosan ilyen koronggal fognám össze.

Utak és állomások. Sejtelmes és beszédes is egyben a kiállítás címe. Az út, az utazás, az útkeresés mindig izgalmas – sokszor érdekesebb, mint maga a megérkezés. Az állomások nem a véget jelzik, csak egy kis pihenőt, ahonnan vissza lehet nézni, körül lehet tekinteni.

Legyen ez a mai nap is egy állomás, egy kis pihenő, de semmiképp sem megálló!

Azt kívánom a két kiváló művésznek, hogy a megtalált közös út sokáig tartson, és az úton talált izgalmas felfedezéseket a mai kiállításhoz hasonló módon azonnal osszák meg velünk!

Hogy merre tart az út és milyen lesz, azt nem tudhatjuk, de akármilyen, és akármennyig is tart, kívánok szerencsés megérkezést, örömet, és elismerést!

Ha már egy idézettel kezdtem e szép kiállítás megnyitóját, engedjék meg, hogy egy nagyon ideillő Renoir-idézettel zárjam:

“Az egyetlen, amivel a művészt megjutalmazhatjuk, ha megvásároljuk a műveit.”

(Renoir)

MAJOR RÓBERT SZÍNМŰVÉSZ

Utak és állomások

OLÁH ERIKA ÉS EISENMAYER JENŐ KIÁLLÍTÁSA

Két művész, Oláh Erika (Sárszentlőrinc) tűzzománcos és Eisenmayer Jenő (Budapest) ötvös *Utak és állomások* című kiállítását láthatta az érdeklődő közönség szeptember 11–30-ig a paksi Város Művelődési Központ könyvtárgalériájában. A kiállítást Major Róbert színművész nyitotta meg, a vendégeket Gutai Istvánné könyvtárvezető köszöntötte.

Asszony

Ember

Oláh Erika 1989 óta foglalkozik tűzzománcos művészeti munkásságát kezdetektől elismertség és népszerűség övezi. Alkotásait különböző szakmai zsűri minősíti. Díjat nyert az 1998 kézműves remekei, az V. Betlehemi Jászol és a Gyí lovam, gyí betyár pályázatokon. 1991 óta képei rendszeresen láthatók hazai és külföldi kiállításokon, és megtalálhatók magángyűjteményekben, közintézményekben.

Eisenmayer Jenő évtizedeken át ékszerként dolgozott. Üzletében készítette, javította az ékszereket, és a vásárlók kívánsága szerint igyekezett megfelelni szakmájában. Majd felismerve az ötvösmunka ritkábban használt technikáinak rejtelmét, teljesen átadta magát a művészi alkotás örömeinek, a kézművesség e nemes ágában való elmélyülésnek.

– Miért éppen az Utak és állomások címet választották közös kiállításuknak – kérdezem Oláh Erika tűzzománcost.

– Mert a mi két külön életpályánk egy állomáson találkozott. Mindketten különböző utakon jártunk, majd miután egymásra leltünk, együtt folytattuk utunkat, aminek ez az első állomása. Korábban mind a ketten különböző dolgokkal foglalkoztunk, és csak az elmúlt három évben gondoltunk arra, hogy megpróbáljuk egymás szakmáját megtanulni. A külön utat mutatja az is, hogy én eddig soha nem készítettem ékszereket, Jenő pedig nem állította ki a munkáit. Most viszont elérkezett kettőnk életében az a közös állomás, ami a kiállításban valósult meg. Jenő bemutatkozott a nagyobb nyilvánosság előtt, és én a közönség elé tártam a magam által készített ékszereket. Reméljük, hogy ezt az állomást közös utunkon több is fogja követni.

– Mi vonzotta tűzzománc felé, miért ezen az úton indult?

– Maga a szakma, a zománc és az ötvösség, már egészen fiatal koromtól kezdve érdekelt, és valahogy mindig meg-megtalált, de soha nem gondoltam arra, hogy komolyan foglalkozzam vele. Aztán több apró újabb találkozás, érintkezés eredményeként végül is elfogadtam ezt az elhívást, ezt a szakmát.

– Mint sikerei mutatják, érdemes volt ebben az irányban elköteleznie magát.

– Én úgy érzem, hogy az úgynevezett számár-létrán a kötelező elvárásokat, feladatokat mindaddig teljesítettem, amíg kedvem volt hozzá. Én ezt szeretetből teszem. Szeretek csinálni. Engem nem hajt semmiféle dicsőség. Szeretek szép lassan, a magam csendességében, örömeiben dolgozni, alkotni, ebben élni. Nem mondhatom, hogy felvetne a pénz emiatt, de mivel én választottam ezt az életformát, nem panaszkodom, de azt is elmondhatom, hogy öröömöm lelem a munkában, és boldogan élek.

– Mi tükröződik vissza leginkább a munkáiban?

– Valahol minden alkotásban a teremtéssel foglalkozom, azzal a viszonyal, ami az ember és az Isten, az ember és a teremtett Föld között jön létre. Leginkább ez az ami elgondolkodtat, de megpróbálok a napjaink eszközétől a népművészeti viszonyulni és különböző nyelvezeteken ugyanazt megfogalmazni.

– Milyen jellegű tárgyak, alkotások kerülnek ki mostanában a keze alól?

– Leginkább apró kis ékszerecskék. Ezekre nagyon büszke vagyok, mert ezek készítését most tanulom Jenőtől. Ez is nagyon izgalmas dolog, és ez is egy új út az életemben.

– Pakson már láthatta a közönség a munkáit?

– Igen, hiszen ez itt a harmadik kiállításom. Én örömmel megyek mindenhova, ahova hívnak. Az elmúlt nyolc-tíz évben olyan sok helyre hívtak, hogy már szinte nem is tudom fejben tartani a kiállítások számát. Pakson a legelső bemutatkozásom a Városi Könyvtárban volt, majd a VMK kiskiállítójában, most pedig a Könyvtárgalériában láthatók alkotásaim.

***

– Mit jelentett az Ön számára ez a paksi bemutatkozás? - érdeklődöm Eisenmayer Jenőtől.

– Számomra a teljes újdonság élményét hozta, hisz most mutatkoztam be először egy kiállítás keretében. Nekem eddig nem volt kiállításom, ez az első. Eddig ismeretlen volt számomra az ilyen jellegű, nagyobb nyilvánosság előtti megjelenés, a bemutatkozás, közönség elé kiállítás, az érdeklődőkkel való közvetlen kapcsolat.

– Mióta foglalkozik ötvösséggel?

– Idestova 30 éve. Hosszú évekig ötvös, aranyművesként dolgoztam az ékszerboltomban, és ott fogadtam a vásárlókat, megrendelőket. Én eredetileg ezt tanultam a Pénzverdében - domborítást, cizellálást, ezüstművességet -, amit most, itt a kiállításom bemutatok. Amikor Erikát és alkotásait megismertem, akkor jött az ötlet, hogy a kettőt, a tűzzománcot és a cizellálást, úgy, mint a régi mesterek, összepárosítsuk.

– A kiállítás azt mutatja, hogy ez a párosítás remekül sikerül!

– Igen, mi is így látjuk. Tervezzük is a folytatást, mert a visszajelzések azt igazolják, hogy ez egy járható, jó út. Ami engem már évek óta foglalkoztatott, most megvalósult, hisz Erika révén olyan helyzetbe kerültem, ami megadta a lehetőséget a szakmámban való kiteljesedésre és a bemutatkozásra.

– A mi együttes munkálkodásunkat az jellemzi, hogy mindketten azt tesszük, amit „jónak látunk”, ami a „kezünkre áll”. Amikor pedig eljutunk egy bizonyos szintig, akkor megnézzük, hogy összeilleszthető-e. Ha van egy közös ötletünk, akkor mindketten külön-külön dolgozunk rajta, majd összehangoljuk. A kiállításon az Azonosságok és különbözőségek c. alkotás is jó példa erre.

– Milyen művészi hitvallás szellemében munkálkodnak?

– Úgy gondolom, mindenkinek megvan a maga útja. A mi esetünkre is fennáll. Erikának hosszabb, több állomással gazdagabb útja volt, nekem pedig most kezdődik egy újabb út, de mindketten elértünk egy közös állomáshoz, amit valószínűleg követ majd a többi. Próbálgattuk a lehetőségeinket és képességeinket, és rátaláltunk azokra az „ujjgyakorlatokra”, amiknek köszönhetően olyan alkotások születtek, melyeket a közönség szépnek talál, tetszik nekik. Ars poeticáknak talán az tekinthető, hogy olyant alkotunk, ami másoknak mond valamit, és valamilyen szinten minden ember talál benne valami számára fontosat, érdekeset.

– További sikerekkel teli utat és élménygazdag állomásokat kívánok Önöknek!

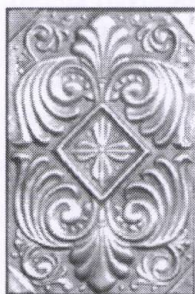

Napfivér

Holdnővér

LOVÁSZINÉ ANNA

EB érmekeket hozott a nyár a dunai sárkányoknak

Gondolom, sokan vannak úgy, mint Duna-parti városban élők, hogy örömmel fogadják a hírt, ami a vízhez, a vízi sportokhoz kapcsolódik. Így vagyok ezzel én is, és éppen ezért nagyon örültem, amikor Hubert István, a Paksi Sárkányhajó Klub általános alelnöke egy szép sporteredményről tájékoztatott. Mint mondta, a nyár közepén Budapesten rendezték a XIII. Klub Legénység Sárkányhajó Európa Bajnokságot, ahol a Tolna megyéből induló ifjúsági sárkányhajós csapat két Európai bajnoki címmel és egy ezüstéremmel tért haza.

– Milyen résztvevőkkel, milyen körülmények között zajlott a verseny?

– A Lágymányosi öböl volt a helyszín, ahol 2000, 200 és 500

méteres távokon 12 ország 86 legénysége, 1800 versenyzője mérte össze ügyességét, gyorsaságát. Itt lettek bajnokok a mi ifjú sárkányhajósaink! Itt, a sárkányhajó klubok legrangosabb európai viadalán mutatták meg tehetségüket és arattak győzelmet!

– Milyen előkészületek előzték meg a versenyző indulást?

– Először is az kellett, hogy három Duna-parti sárkányhajó klub - a Dunaföldvári Sportot Támogatók Egyesülete Sárkányhajó Klubja, a Tolnai Sárkányhajó Klub és a Paksi Sárkányhajó Klub – összefogjon, és megteremtse úgy az anyagi hátteret, mint a kellő létszámot egy versenyképes legénységhez.

– Milyen kategóriában és milyen összeállításban indultak a fiatalok?

– A csapat a Dunaföldvári S.T.E. Sárkányhajó Klub színeiben indult, melynek tagjait a

dunaföldvári és tolnai sárkányhajó klubok tagjai alkották. A gyerekek nagyon jól összehangolódtak, remekül tudtak közösen edzeni, készülni, amit az eredmény is igazol. A 18 év alattiak számára kiírt Junior Open kategóriában 200 és 500 méteren Európa-bajnokok lettek, a 2000 méteres maratoni távon pedig EB ezüstérmet szereztek.

– A legénységet alkotta a dunaföldvári klubtól Gyarmati Sándor, Szabó Lóránt, Nahlich Csaba, Pere János, Molnár Levente, Dohárszki Robin, Györkő Bence, Nagy Péter, Nagy Tamás, Németh László, tolnaiaktól Benedeczki Dóra, Berka János, Farkas András, Merényi Dániel, Mozbacher Fanni, Sipter Géza, Varga Dániel, Varga Máté, Kaszás Boglárka, Kovács Alexandra és Szekeres István.

A csapat edzője és kormányosa a tolnai Varga Tibor volt.

– Gondolom, mint aki testnevelő tanári diplomával és kosárlabda-edzői múlttal rendelkezik, szereted a sportokat, és a hogy kerültél a sárkányhajó közelébe?

– Amikor Sziklenka Laci bácsi megalapította Pakson a sárkányhajó klubot, akkor a vízhez ragaszkodók és a szabadidősportot támogatók között engem is megkeresett, és megkért arra is, hogy az alakuló esten laptoppal kivetítést végezzek. Akkor ott megszavaztak a klub általános alelnökének. Azóta is örömmel segítem a csapatot, amiben csak tudom (irodai ügyintézés, szponzor keresés stb.) Aztán, mikor hajóba kellett ülni, mert senior kategóriában egy versenyre készültek, akkor beültem a hajóba evezni is. Nagyon tetszett! A napfény, a jó levegő, a víz, a kellemes társaság teljesen magával ragadott. A XXII. század sportjának tartom. Végigveztem a maratont, ami kemény férfimunka, igazi kihívás volt. Tolnára járunk át edzeni vendégként a textilgyári csónakházba. Ahogy elfoglaltságom lehetővé teszi, hetente két-három alkalommal megyek. Tagjaink körében Tolna, Szekszárd, Fadd és Paks környékiek vannak, akik jönnek gyermekeikkel, rokonaikkal, barátaikkal. Nagyon jó kis közösség a miénk, melynek életkora igen széles. Van 67 éves, de 12 éves is a csapatban. A magot az idősebb korosztály adta, és amikor kevésnek bizonyult a csapat létszáma, akkor a családtagok, a gyerekek is beszálltak. Így egyre több fiatal csatlakozott a klubhoz. Ők a versenyekre, mi, idősebbek pedig különböző fesztiválokra járunk. Találtunk egy igazán lelkes, elhivatott edzőt Varga Tibor erőműves tűzoltó személyében. Hetente négy alkalommal van edzés, amiből a tolnai Varga Tibi jelentősen kiveszi részét. Mellette Nádás Peti és Pilisi Pali

is segít a főedző Kócs... távollétében. A versenyeken, fesztiválokon való részvételeket mindig komoly felkészülés előzi meg. Így volt ez most is. Amíg mások tíz-húsz éveket töltenek erős küzdelemben a bajnoki címért, addig a mi fiataljaink gyors ütemben érték el ezt a sikert e Magyarországon még igen fiatal sportágban. Úgy gondolom, ez a győzelem a magyar ifjúsági sárkányhajósok sikerét jelentette! És nemcsak a Tolna megyei sárkányhajósok, de a magyar sárkányhajó sport történetében is kiemelkedő jelentőségű.

– Azt tudom, hogy sok mindennel foglalkozol, és immár 15. éve vagy meghatározó tagja az ING Biztosító paksi csoportjának. Sokan frappánsan Hubicum-ként emlegetnek. Amit e fogalom takar, többet között a különleges kapcsolatteremtő képesség, a célokért való folyamatos küzdelem, ezeket a jellemzőket miként tudod érvényesíteni a sárkányhajózás érdekében.

– Igyekszem minél hatékonyabban érvényesíteni például azt, hogy a kitűzött cél elérése érdekében mindent meg kell tenni. Itt a támogatók megkeresésére, a szponzor gyűjtésére gondolok. Meglévő kapcsolataimat latba vetve járultam hozzá a junior csapat versenyháttérének biztosításához. Mivel számomra az ügyféllel való törődés egy életforma, és nem fejeződik be a hivatalos ügyek intézésével, ezért a kapcsolatokat továbbra, hosszú távon ápolom és sok ügyfelem a barátom is. Ebből kiindulva nem volt nehéz dolgom a támogatók megnyerésekor, és nagy örömmel tölt el, hogy ezáltal sokakat közelebb hozhattam a sárkányhajózáshoz, és így többekkel együtt örülhettünk a rendkívüli eredménynek.

– Gratulálok a szép teljesítményhez és további sikereket kívánok!!

LOVÁSZINÉ ANNA

Daróczy virtus-úszás a számok tükrében

Az újkori virtus-úszások sorában ez már a 8. alkalom. A szokásos időpontban a szeszélyes időjárás árvi-zet okozott, így halasztani kellett július 18-ról augusztus 15-re a méltán népszerű tömegsporteseményt. A rendezvény napjára letisztult a Duna vize. A szokásosnál nagyobb víztömege lassan melegedett 21,4 °C-ra, mely kezdetben nagyon hidegnek tűnt, de néhány tempó után már kellemessé vált. Az egész napos eső után „hét ágra süttött a nap” és gyönyörű szélcsendes időben úszhattunk Kalocsáig. A szokásosnál sokkal élénkebb hajóforgalom keltette hullámozás sem zavart.

A rendezvényen 130-an vettek részt, többen, mint tavaly (115). Sokan először úsztak le. Hatan minden eddigi távúszáson részt vettek (Balogh László, Decsi Béla, Gyulai János, Gyulai Ilona, Pupp József, Szél István).

Most legtöbben Budapestről jöttek el úszni (22). Kevesebben vettek részt Paksról (17), Szekszárdról (6) Pécsről és Szegedről (5-5), Dunaújvárosból (4), de eljöttek Alsópáhok, Balatonalmádi, Ballószög, Bátya, Bicske, Budaörs, Cserszegtomaj, Csomád, Dunaföldvár, Dunakeszi, Eger, Foktő, Géderlak, Gödöllő, Győr, Héreg, Hosszúhetény, Jászsalszentgyörgy, Kalocsa, Kerepes, Kincsesbánya, Kiskunlacháza, Komló, Koronco, Lébény, Letenye, Miskolc, Monor, Oroszlány, Őcsény, Pannonhalma, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pinnye, Sándorfalva, Sopron, Szabadbattyán, Szada, Szany, Szászvár, Székesfehérvár, Tamási, Tata-bánya, Tolna, Törökbálint, Várpalota, Verpelét, Vértesszőlős, Veszprém, Zalaegerszeg, Zsira - az ország 59 településéről. Voltak külföldi résztvevők is: Berlinből a Ludvig (2), Ipolyságból a Moys család (2), valamint Nagy-Britániából Peter Grace és Foster Ruppert. Utóbbiak edzett távúszók voltak, már úsztak a La Manche csatornában is (~35 km, 16-17 °C).

A pár éve alakult Tó, Tenger, Folyó Nyíltvízi Úszóklubnak az ország minden részéből vannak tagjai. Most itt adtak egymásnak randevút – csak úgy sárgállott a part laza formaruhájuktól. Tíz fővel képviseltette magát a klub tömegsportesemé-

nyünkön. Vezetőjük, Bajzát László most elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni. Ő az, aki matyó hímezéses ruhában ússza át alkalmanként háromszor a Balatont.

Legidősebb résztvevő Balogh László Paksról, aki 1943-ban született (66 éves), legfiatalabb Ács Enikő Gödről, ki szeptemberben lesz még csak 14 éves és Györkö Bence Dunaföldvárról 1996-ban született (13 éves), ők szülői kísérettel tették meg a távot. Györkö Bence már másodízben kapja ezt a díjat.

Virtus szavunkat a latinból vettük át: vir – férfi, virtus – férfiaság. A Daróczy virtus-úszás is a férfiakat vonzza inkább, 101-en fiúk és férfiak úsztak le, míg a „gyengébbik nem” képviselői 29-en voltak közöttünk.

Megugrott az esemény honlapjának www.virtus-uszas.extra.hu fórumán a bejegyzések száma. Leírták a körülményeket, hogy fáztak, vagy sem úszás közben. Volt, ki közvetlen élményeit 8700 leütésnyi bejegyzésben rótt fel. Tanácsokat kaptak, adtak egymásnak a Duna vizével, az úszással kapcsolatban, de kivétel nélkül rendkívüli élményről számolnak be, s ígérik, jövőre ismét eljönnek – jóhírünket viszik már szerte a világba.

Eddig 415-en próbálták ki magukat ebben az extra távú úszásban, és összesen 638 esetben bizonyították, hogy a Paksi Atomerőmű üzeme a környezetét nem károsítja, hűtővizében úszni, fürödni lehet.

Váljon egészségükre mindnyájunknak!

GYULAI

Köszönjük szponzorainknak (Paksi Atomerőmű Zrt., Atomix Kft., Ovit Zrt., Erbe Zrt., Paks polgármestere, Padosz, Dekoten Kft., Kópis és Társa Kft., Plakész és Olajterv), hogy nagylelkű adományaikkal lehetővé tették a tömegsportesemény megrendezését.

Köszönjük a motorcsónakos, ladikos kísérőknek a technikai feltételek biztosítását, a szabadnapos vízi-rendőröknek a rendezvény szakmai biztosítását, Lacza Csabának, hogy ESZI-s diákokból megszervezte a nevezést, célcsomagszállítást és érkeztetést.

Paksi Tükör tartalom

- 1 Serdülné Benke Éva: Emléksorok Pákolitz Istvánról
- 3 Békés Sándor: Pákolitz Istvánról, szeretettel
- 10 Bogádi Kis György: A csend poétája
- 11 Videcz Ferenc: Kilenc évtized
- 12 Hegedűs János: Imsós település története (II. rész)
- 23 Oláh Zoltán: Iszkázolások I.
- 25 Paksi költők versei: Kuti Horváth György, Klippel János
- 31 Beregnyei Miklós: A törvényszéki vizsgálat eredménye
- 36 Serdült Benke Éva: Akinek a szíve Máramarosszigetért dobogott
- 39 Serdült Benke Éva: A kitartás forrásai
- 43 Lovásziné Anna: A népzene megismertetése, megszerettetése
- 48 Major Róbert: Utak és állomások
- 51 Lovásziné Anna: Utak és állomások, Oláh Erika és Eisenmayer Jenő kiállítása
- 54 Lovásziné Anna: EB érmekeket hozott a nyár
- 56 Gyulai János: Daróczy-virtus úszás a számok tükrében

Paksi Tükör

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

XVI. évfolyam, 3. szám, 2009 ősztű

Szerkeszti a szerkesztűbizottság

Felelű szerkesztű: Beregnyei Miklűs

Rovatszerkesztűk: Lovásziné Anna, Gyűrffy Jűzsef és Szabű Pétter

Tűrdelűs: Gergely Judit Etel

Kiadja: a Jambor Pál Tűrsaság

Felelűs kiadű: a JPT elnűke

Kűszűlt: PA Zrt. Nyomda 2009/2821. sz.

Felelűs vezetű: Slonczki Istvűn

A szerkesztűsűg cűme: Paks, Városi Kűnyvtűr, Villany u.1.

HU-ISSN: 1218-2109

Jövők energiája

mvm paksi atomerőmű

www.atomeromu.hu

